

dpm

drámapedagógiai magazin

a Magyar
Drámapedagógiai
Társaság periodikája

KÜLÖNSZÁM színhátszónak 2011

ISSN 1216-1071

Megjelenik évente négyszer.

A szerkesztőség címe:

1022 Budapest, Marczibányi tér
5/a; telefon és fax: (1)3361361;
honlap: www.drama.hu;
e-mail: drama@drama.hu

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Kaposi László

telefon és fax: (28) 404702
e-mail: kaposi@drama.hu

**Felelős kiadó: az MDPT
elnöke**

Borító: Féder Márta

Támogató:

A Drámapedagógiai Magazin
megjelenését 2011. január 1-
december 31. között a Nemzeti
Kulturális Alap támogatja

Nemzeti
Kulturális
Alap

Számlaszámunk, amelyre az ér-
deklődők befizethetik az éves
tagdíjat és a DPM megrendelési
összegét: 11701004-20065946

Készült a Pharma Print Kft.
nyomdájában

TARTALOM

Egyre nehezebb.....2	<i>Szakall Judit</i>
Szekszárdon lehettem.....2	<i>Körömi Gábor</i>
Egy szép szombat Budapesten.....7	<i>Gabnai Katalin</i>
Miért rendezünk gyerekekkel színhátszó előadást?.....10	<i>Szakall Judit</i>

Jegyzetek egy találkozóóról.....11	<i>Tóth Zsuzsanna</i>
A nyírbátori regionális találkozóóról.....20	<i>Dolmány Mária</i>
A győri regionális találkozóóról.....23	<i>Kaposi László</i>
Uborkafrász.....26	<i>Szakall Judit</i>
Szilánkok.....27	<i>Kis Tibor</i>
Amit a kritikus látni akar.....29	<i>Jászay Tamás</i>
Színház és új média.....32	<i>Meszlényi-Bodnár Gyöngyi</i>
Tréning a Retzhof kastélyban.....35	<i>Bartha Eszter</i>

A címlapon: *Hapci király*. Jelenet a nagyváradi Huncutkák előadásából. Rendező Rusz Csilla

A hátsó borítón:

Csókaleányok. Jelenet a budapesti Vajk-játsszók előadásából. Rendező Ledő Attila, csoportvezető Dolmány Mária
Kaposi László felvételei

Egyre nehezebb...

Közismert, hogy a Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Kollégiuma támogatja, teszi lehetővé a Weöres Sándor Országos Gyermekszíni Társaság Találkozó-sorozat megtartását. Húsz év alatt sok minden változott persze, de az alapvető célok megmaradtak. Felmenő rendszerű bemutatósorozat, a megyei rendezvényeken minősítés, szakmai beszélgetések, az arany minősítést kapott csoportok a területi találkozók színpadon szerepelhetnek. A záró rendezvényen, az országos fesztiválon pedig az évad legizgalmasabb, legérdekesebb előadásait láthatjuk. A rendszerváltással szinte egy időben létrejött Magyar Drámapedagógiai Társaság elsősorban a megyei közművelődési intézményekre támaszkodhatott, akik vállalták a megyei, illetve a területi találkozók megrendezését. Az NKA minden évben biztosított anyagi támogatást, amelyből a közvetlen költségekre, azok egy részére jutott fedezet.

Az elmúlt tíz évben megkezdődött a megyei intézmények fokozatos leépítése. Mára már alig van megyei művelődési központ, holott ezek az intézmények hihetetlenül fontos szerepet tölthettek be az amatőr művészeti mozgalom fenntartásában, szakmai támogatásában. Számítalan fesztivál, verseny, képzés, módszertani kiadvány szolgáltatta ezt a munkát és magát a szakterületet. Nem csupán intézményekről, épületekről, hanem tevékenységről van szó, aminek lassan nincs gazdája. Hihetetlen a pusztítás. Tisztelet és megbecsülés ezért azoknak az embereknek, akik a nehéz körülmények ellenére (vagy talán éppen azért?) vállalták a megyei és területi találkozók megrendezését! Ehhez pályázatokat írtak, saját önkormányzatuktól kértek segítséget, önkéntes segítőköt kerestek és nagyfokú leleményességgel mindent megoldottak, még a gyerekek étkeztetését is! (Az NKA új szabályzata szerint ugyanis a pályázati forrásoknak csak maximum 10%-a fordítható étkezésre, és ez hatalmas fejtörést okozott idén minden szervezőnek. Nyilván nem a gyereksoportokra gondoltak a szabálykiötői, hanem drága konferenciák, továbbképzések résztvevőire. A rendezet viszont az amatőr mozgalom gyerekszereplőit sújtja igazán.)

Volt, ahol minden csoport az ebéden kívül még ajándékot is kapott a szervezőnek köszönhetően (pl. Hajdúnánáson – szervező Hermann Attila, a debreceni Méliusz Juhász Péter Könyvtár és Közművelődési Intézet népművelője). A kétnapos rendezvényeknél az ott alvást már csak a Kecskeméti Ifjúsági Otthon tudta igazdálkodni. A többi helyszínen egynapos, vagy kétszer egynapos találkozó volt.

Több megyénél a központosított ügyintézés – nincs önálló intézmény, nincs önálló igazdálkodás – lelassította a munkát.

Az országos fesztiválnak otthont adó Debrecen Megyei Jogú Város – jelentős támogatást adott a fesztiválhoz, de idén kevesebb forrást tudott szálni a rendezvényre, mint két éve. Ezért lett idén három helyett kétnapos a fesztivál. Jó hír viszont, hogy a közművelődésért felelős alpolgármestertől – Somogyi Bélától és Szentei Tamástól, a megyei kulturális osztály vezetőjétől azt a biztatást kaptuk, hogy – bár nyilvánvalóan komoly áldozatot jelent – továbbra is szándékukban áll két évente vállalni a rendezvényt.

A Nemzeti Kulturális Alap Közművelődési Kollégiuma idén is kiemelten támogatta a rendezvény sorozatot, bár az idén itt is csökkentek a kiosztható összegek.

A megyei művelődési intézmények megszűnésével, átalakulásával, beolvasztásával valószínűleg már a közeljövőben új partnereket is kell keresnünk a megyei és területi találkozók szervezéséhez.

A Weöres Sándor Országos Gyermekszíni Társaság Találkozó évenkénti megrendezése egyre nehezebb minden intézménynek, szervezőnek. A szponzoroknak nem vagyunk elég látványosak, nincs PR értékünk, mivel a nyilvánosságot nem érdeklik a gyerekek –, ha pozitív dolgokról van szó.

Marad párszáz elszánt felnőtt erőfeszítése és velük együtt sok ezer gyermek hite abban, hogy fontossága, értelme van a munkájuknak.

Szakall Judit

Szekszárdon lehettem

Körömi Gábor

A szekszárdi regionális találkozó után – szabadon (kritikai megjegyzésekkel)

Ostoba a párhuzam Babitscsal. Ráadásul ez még nem is a regionális találkozó igazi cikke, csak egy firka, amit azért és addig írok, amíg el nem készül az eredetileg célzott cikk, illetve meg nem találom a jegyzetpapírjaimat, amit utoljára a Marczin láttam, illetve a kocsiban.

Ostoba védekezés, ám találó megemlékezés a teleírt papír mindenható gondolatrögzítő erejéről. Még egy megjegyzés a megjegyzésekhez: a szerző kétségei, vívódásai természetesen nemcsak és nem elsősorban a XX. Országos Weöres Sándor Gyermekszíni Társaság Találkozó Szekszárdon, a Deutsche Bühne színpadán megrendezett regionális találkozójáról szólnak, hanem az idej találkozók összegyűlt kérdéseit rögzítik.

Az idej Weöres Sándor Országos Gyermekszíni Társaság Találkozó megyei és regionális találkozóit után néhány tanulságot már most szeretnék rögzíteni. Az első, hogy nagyon nehéz kettéválasztani a zsűrizésben a pedagógiát és a színházat.

Színházi értékelést készítünk, vagy pedagógiai értékelést? A gyerekszínházi az színházi vagy pedagógiai munka? Nálunk az iskolában két kollégám is ódzkodott, amikor megemlítettem, hogy idén szeretném, ha a színházi találkozóra ők is eljutnának produkcióikkal. De hiába. Hivatkoztak mindenre, ami él és mozog, csak ne kelljen elvinni a gyerekeket. Talán attól féltek, hogy nehogy kudarc érje őket, s mondjuk, kapnak egy ezüstöt, aztán hogy néznek az én szemembe vagy egymás szemébe?

A megítélés a zsűri egyik fontos feladata.

Akármit is mondanak, a legfontosabb, hogy milyen minősítést kapunk, ha nincs minősítés, akkor az, hogy hányadikként mondják a nevüket, ha van ajándék, akkor az a kérdés, hogy ki kapta a legnagyobb vázát. Mert ez az, amit utána el lehet vinni haza, amit az iskolaigazgató beírhat a pályázatába (ha beírja), vagy amire az önkormányzat ismét odaadja a buszt, elvégre a mieink már megint aranyosak lettek.

Valóban erről szól a zsűrizés? Valóban a helyén van minden?

...törölt rész – a szerző itt mindenféle fogadalmakat és fogadkozásokat tesz, olyanokat, mint, hogy többet nem megy sehova zsűrizni – saját kompetenciáját vonva kétségbe. Tekintsük ezt önostorozásnak és a cikk szempontjából nem témába vágó megjegyzésnek – ezért törölve...

A csoportvezetők a megyei találkozókra felkészítették a csoportjaikat – ez fontos.

Ma Magyarországon annyi gyerek foglalkozik gyermekszínházzal (is) hogy ha valakinek eszébe jutna az ország valamennyi csoportját egy közös szervezetbe vonni, akkor a több ezer regisztrált gyermek már elegendő alapot nyújtana egy országos hatáskörű gyermekszervezet létrehozásához. Miért ne pályázhattunk mi is ingatlanokra, miért ne lehetne a gyermekszínháznak olyan központja, ami megalapozhat egy országos ifjúsági szervezetet, amely segít, nemcsak a felnőttek szakmai képzésében, hanem a gyerekek felkészítésében, a táborok – ami alapvető jelentőségű egy csoport életében – finanszírozásában, a csoportvezetők díjazásában, az egyes településeken működő csoportok közötti kapcsolatok kialakításában és megerősítésében.

A szervezők mindent megtettek a zökkenőmentes lebonyolítás érdekében – szintén nagyon fontos.

Megjegyzés a szervezéshez – a megyei és regionális találkozót szervező művelődési intézmények nem kapnak elegendő támogatást a programokhoz. Tudja ezt mindenki? A panaszok mellett azért az ügyes szervezés és a szponzorszerzés mindenféle formájával találkozhattam idén is.

Az oklevelek kiosztásra kerültek. Egy-két kivételt leszámítva a csoportok többsége a négyfokozatú skála (arany, ezüst, bronz és minősítés nélküli) harmadik fokozatára mégiscsak fel tudott lépni, vagyis nem volt gyerek és színházellenes a nekünk megmutatott 10-25 perc.

Kérdések természetesen így is voltak, maradtak bennünk, de aztán mindenki szaladt a csoportjával. Aztán vagy sikerült megszerveznie, hogy maradjon a szakmai beszélgetésen, vagy nem. Vagy kíváncsi volt a zsűri véleményére, vagy nem.

Szakmai beszélgetés. Színházi előadás elemzése néhány csoportvezető közreműködésével, vagy mindenki jelenlétében egy elemző beszélgetés. A legfontosabb, hogy időnként nézzünk a csoportvezető, vagy a csoportot képviselő szemébe, mert abból látni, hogy célba érnek-e a mondataink, vagy már régen a poklok poklára kíván minket, az egész Weöressel együtt.

Zsűri. Két megszállott ember egész nap (néha két egész nap) ücsörög a nézőtéren, hallgatja a szervezőket, igyekszik udvarias, és semmiféleképp nem részlehajló lenni, köszön az ismerőseinek, várja az új produkciókat, időt mér, létszámot számol extra helyzetekben, másrészt firkál a félsötétben – leírja, amit a produkció nézése közben eszébe jut. Ötleteket, dramaturgiai javaslatokat, színházi és emberi kérdéseket. Tétélezzük fel, hogy a legjobb szándékok vezetnek! Hasonlóan ahhoz a helyzethez, mint amikor vendégeskedik egy csoportnál, mert a rendező meghívja, hogy bemutató előtt nézze meg valaki „szűz szemmel” a produkciót, mert lehet benne olyan kosz, vagy hiba, amit az adott darabot sokszor látott szem már nem vesz észre.

Tétélezzük fel, hogy a zsűritag nem akar sem részrehajló, sem elfogult lenni! Tétélezzük fel, hogy nem tudja jobban, ügyesebben a színházi rendezőnél elemezni az előadást! Egyszerűen csak másképp látja, mást lát benne, hiszen egyszeri előadás részese, s nem lát bele a csoport és a rendező évközi munkájába.

Tétélezzük fel, hogy valaki eljut idáig e levél olvasása közben, pedig nem vett részt a szekszárdi találkozón, s nem is kíváncsi az ottani eredményekre!

Ücsörgünk egy hosszú nap után, pogácsák halmával hasunkban, a csoportvezető is egész nap szaladgált,

most kapott egy valamilyen minősítést, ami vagy elégedetté teszi erre a beszélgetésre, vagy végképp elégedetlenné, ami lehetetlenné tesz minden további kommunikációt.

Aztán elkezdünk beszélni, először a csoportvezető, ez azért nagyon fontos, hogy ha olyan emberről van szó, akit nem ismerünk, tudjuk, hogy kinek kell beszélni, másrészt tudjuk, hogy mit érdemes mondani a produkcióról. Ne essünk neki nagykalapáccsal egy olyan előadásnak, amit épp most drótoztak össze három szereplő beugrásával, közben a rendező is játszott, mert nem akarta, hogy a gyerekek csalódjanak, ha már eljöttek a találkozóra. Sokszor nem is tudjuk, hányféle harc, hízelgés stb. kell addig, amíg egy előadás elkészül.

Kik látták még az előadást? Többnyire csend a válasz. Voltaképpen kiknek szólnak a produkciók? Volt olyan megyei találkozó, ahol közönségzavazással élénkítették és bíztatták a csoportokat, hogy nézzék meg egymás munkáját. Akadt, aki csak a saját előadására volt kíváncsi.

Beszélünk a produkcióról, aztán kiegészítjük egymás gondolatait. A közönség pedig ül és hallgat. Miért költenek ránk pénzt, miért kelünk reggel ötkor, hogy a kilenc órai kezdésre ott legyünk, miért töltök hosszú órákat egy színházterembe kuporodva, ha az, amit mondok csak elszálló szó lesz? És van fejlődés? Nem tudom. Biztos van, akit megérint, amit mondunk, s hazavisz ötleteket másoktól, vagy épp a zsűritől, de ez, azt hiszem, hogy kevés. Sok esetben a túlélésről szólnak a történetek, s nem a megbecsülésről, vagy a sikerekről, még a legjobb produkciók esetében is.

Milyen jó lenne, ha egy találkozón (legyen az megyei vagy regionális) barátságok alakulnának ki a csoportok között, új barátságok is! De még jobban szeretném, hogy egy-egy közösség, színházi műhely ne a létezését féltse egy találkozó minősítése kapcsán! Ha valaki aranyat kapott az egyik évben, akkor ne kudarcként élje meg, ha a következő évben az a másik zsűri azt a másik előadást már másképpen gondolja minősíteni!

Húúúú, belemelegedtem, pedig csak néhány gondolatot szerettem volna leírni a zsűrizésről. A szerző javasolja – remélve, hogy a dőlt betűs megjegyzéseket nem sokan olvassák, így ez is rejtve marad –, hogy készüljön mindegyik találkozóról, illetve mindegyik produkcióról írásos vélemény, ez egyrészt javítaná a visszajelzések hasznosságát, másrészt visszakereshető lenne egy-egy csoport története. Ha már az iskolában visszatérünk az osztályozásra, hát itt biztosan lehetne helye a differenciáltabb, írásos értékelésnek.

Akkor most lássuk, hogy mi is történt Szekszárdon! Perényi Balázssal tizenkét produkciót néztünk meg. Kétszázhatvan színházi gyermek és fiatal gyűlt össze a helyi Német Színházban. Mint megtudtuk, Szekszárd – és ezen belül a Garay János Általános Iskola – ötödik éve szervez megyei, illetve regionális találkozókat, és nagyon büszkék erre.

Egy elejtett megjegyzésből kiindulva azt hiszem, hogy nemcsak arany minősítésű produkciók jutottak el a megyei találkozókról, hanem ezüstök is. Szerencsére, bár nem tudom, hogy melyik volt arany és melyik esetleg ezüst, ám ezek szerint más megyékben is értették a szervezők, hogy a regionális találkozókra nem csak az aranyos produkciókból lehet hívni előadást. Erre volt példa tavaly, és ezek szerint az idén is.

Borbolya: *Falubéli pletykások.* Elsőnek bizonyos falubéli pletykásokról láthattunk mesejátékot a helyi szekszárdi Borbolya csoport előadásában. Csizmazia Ferencné csoportvezető jól mozgatta a kicsiket, akik jelmezeikben ügyesen és biztonsággal játszottak a színpadon a pletykálgatás ismétlődő helyzeteiben. A díszletelemeket (kút, ágy, mosóteknő) a csoport tagjai alkották, az érthető, egyszerű képeket főképp a fiúk építették fel – hiszen rájuk a játék elején és a végén volt nagyobb szükség, a kocsmában. A kísérő énekeszenész felnőtt is ügyesen ügyelte bentről az előadást. Kár, hogy a mellette ülő gyerekek zeneileg nem kaptak nagyobb szerepet.

Mazsolák: *A didergő király.* Vadóc Eszter mazsolái a Móra-mesét adták elő. A színes ruhába öltözött színháziak együtt mesélik, játsszák el a fázós, lelketlen király történetét. Az előadás szerves része a sok remek mondóka, játék, amelyek jól egészítik ki a történetet, például a király szerepének kiválasztásában. Ez az előadás jó alkalom volt arra, hogy arról beszéljünk, miként lehet egy csoport sikeresen játszott előadását újra és újra izgalmas feladattá tenni és így életben tartani.

Nánai Apróságok: *A kőleves.* A bevezetőben logopédiai problémákról és magatartászavarról esett szó, szerencsére a nánaiak kiscsoportjának előadásában mindezt nem is lehetett észrevenni. A csoportot vezető két tanító, Árváné Rácz Mária és Simonné Balogh Borbála pedagógiai és színházi munkája is figyelemre méltó. Az osztály a Zsolnai-módszerrel dolgozik (nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelés). A

csoportvezetők színházi felfogásáról is nagyon sok mindent elárul az előadás. Kisiskolásokhoz, de még felsősökhöz mértén is nagyon-nagyon komolyan vett játék, amely nem a poénokra épít, bár „nyilván” van benne bőven – idézve az előadás remek visszatérő mondatát. Világos szerkesztés, tiszta beszéd, remek karakterek –, sok esetben a Fapihe világát megidézte.

1. kép: A köleves. A Nánai Apróságok előadása. Rendezte Simonné Balogh Borbála, Árváné Rác Mária.
Kaposi László felvétele

Nánai Garabonciások: *Az élet vize.* A nánaiak nagyobbik csoportja az élet vizéről hozott előadást, Csoportvezetők: Kollárné Kurris Piroska és Orcskai Marianna. Sesztalov meséjét dolgozták fel, sok-sok verssel kiegészítve a történetet. A játékot nézve megtapasztalhattuk a versmondás örömét ismerő színjátszói munkát, valamint azt az intenzív csoportlétet, amiben az érintés szinte erőt ad a másik színjátészónak. „Könnyű virágnak lenni ott, hol gyom sem terem” – adja meg a filozófiai és pedagógiai alapot a játék, amiben mintha a versek kicsit erősebbek lennének a történetnél.

Felleghajtó Társaság: *Fanyűvő, Kőmorzsoló, Vasgyúró.* A Székesfehérvárról érkezett Felleghajtók egészen különös színpadi világot varázsoltak elénk. Adva volt egy csoportvezető fiatalember, Oláh-Molnár József, aki megtanult bánni a gypjával, gyönyörű jelzéseket készített a főszereplőknek, adott egy kislány, aki remek Kapanyányi Monyók lesz és lett, valamint egy jól kézben tartott társaság, akik fegyelmezetten, nagy alázattal játsszák, mesélik el a három hős történetét. Gyönyörűen énekelnek, jók a figurák, még a kardtartó kő is teljes átéléssel játszik. Ráadásul négyen még citeráznak is, így a történet hangsúlyos pontjaiban varázslatosan zendül meg a színpad.

Csiri-biri: *Kacor király.* Rendező: Lénártné Németh Valéria, Rorbacher Csilla. A siófokiak erőteljes, jó előadásában a szöveg ugyan nem mindig érthető, ám a csoportos jelenlet ereje feledteti ezt a hiányosságot. A varjak rókáról pletykálnak az elején, kiderül a reppelő rókáról is egy s más. A csoport lelkesen, hangosan, lendületesen játszotta végig az előadást, nagyon ügyesen építve az erős karakterekre.

Csajok: *Családi kör.* Mindannyian emlékszünk a hetvenes évek tévésorozatára, ahol ilyen-olyan családi helyzeteket ilyen-olyan módon rekonstruáltak, majd okos emberek beszélgettek azokról, amúgy „hetvenes évekesen”. Amióta ezeket a jeleneteket a családról a saját életünkkel játsszuk, azóta ugyan

sokkal hitelesebbek a játszóknak, ám sajnos sosincs vége a történetnek, s egyetlen egyszer sem tudunk pszichológusi véleményt, vagy segítséget kapni a saját életünkhöz. A személyes megjegyzést az indokolta, hogy mennyire közeli helyzeteket dolgoztak fel a pécsi csajok, s tették mindezt őszintén, ügyesen elkerülve a sablonos helyzeteket. (Néha felszisszentek a nézőtérben az ifjú nézők...) Ahogy az a régi tévésorozat is a hazugságról szólt, most mintha megint ez lett volna a fő téma, ezért jó a címválasztás: hányszor hazudunk a gyermekeinknek, s hányszor hazudnak vissza nekünk. Tükörgyakorlatok. A közönség viszont látta magát az improvizációkban, melyek között volt ugyan kisebb nagyobb egyenetlenség, de ez már az élet dramaturgiai hibája, s nem a játszóké.

2. kép: A Nap leánya. A siófoki Turbó Csiga csoport előadása. Rendezte Takács Tünde. Kaposi László felvétele

Turbó Csiga: *A nap leánya.* A dusnoki kincskeresők jutottak először eszembe a Turbó Csigák előadását látván. A Takács Tünde által rendezett siófoki előadás egy olasz népmesére épült, melyben a nap lányaként megszületett kislány történetét mesélik el, alvilági kitéréssel. Tiszta, pontos képekként tárul elénk a történet, az egész darab olyan, mint egy tökéletes hang- és képjáték, ahol az egymásra figyelő ügyes színjátékosok igazi színházi atmoszférát teremtettek. Színház, melyben megtapasztaltuk nézőként a pokol végletességét és az ölelés erejét egyaránt.

Ördögfiókák: *Kreon világa.* Sok van, mi csodálatos, de az ősi görög történeteknél nincs semmi csodálatosabb. Komáromi Sándorék előadását egy kis csúszással kezdtük, mert a délutáni foglalkozásra nézőket kellett toborozni a közeli iskolából, ám ez nem szegte kedvét a csoportnak, s egy olyan erős, képekre és intenzív jelenlétre épülő rendezői színházat láthattunk, amiben nem sokszor van része a gyermekszínjátékos zsúritagnak. Sokkal inkább átvezetés volt ez, gyakorlótere, előkészítője egy néhány éven belüli kiváló diákszínjátékos csoportnak. A színek és hangok áradatából is kitűnik a csoport alázata, közvetítő ereje, amely bámulatra méltó.

Klágya: *A boldog ember.* A dávodiak előadását, bevallom, nagyon vártam, hiszen nem tudtak eljönni Kecskemétre, betegség miatt, s most mégis találkozhattam velük. A tavalyi versek után Horkics Erika csapata idén mesejátékot hozott, melyben 7 (hét, azaz hetes) történetet gyúrtak össze egy előadássá. No, nem kell hét teljes történetre gondolni, sokkal inkább voltak ezek anekdoták Szent Péter és az Úrjézus földi kalandjaiból, valamint Mátyás király történeteiből. Mátyás király követi keresik a boldog embert, mert, ha annak ingét felveszi valaki (mondjuk például a király), az maga is boldog lesz. Az egyszerre mozgó királyi követek mellett az előadás megrendítő (és kevésbé indokolt) pillanata az ing nélküli juhász

felmutatása volt. Az anekdoták ugyan nem állnak össze egy történeté, mégis jól szórakozunk a remek karaktereken, és a mulatságos történeteken.

Cs&P: *Ahogy Aesopus mesélte.* A szekszárdi csapat immár több éve dolgozik együtt. Rotkainé Pásztai Livia rutinos színjátszóinak a kevésbé ismert aesopusi történetekből összeállított előadása számot adott felkészültségükről. A Herkules történet, a mécses meséje, az örvény, a vesszőnyaláb ereje mind, mind azt mutatták, hogy a csoportnak és vezetőjének igenis van véleménye a világról. Változtatni akar és fog is rajta.

Az utolsó előadás elemzése előtt szeretném mindenkinek megköszönni az olvasást, valamint azt, ha elgondolkodott a leírtakon, hiszen az íróját is a legjobb szándékok vezették.

Kis Garda: *Addig jó, míg álom.* A szekszárdi csapat igazi kiskamasz játékot hozott, Csizmazia Ferencné kicsinyeivel indítottuk a napot, hát nagy öröm volt, hogy nagyobbakból álló csoportja zárta a találkozót. A darab adaptációja Ungár Mariann *A muskátlis kalap* című művének. A csoport a leírt szöveget használta fel ahhoz, hogy a kamasz színjátszók elinduljanak az igazi életjáték felé. A játék akkor vált izgalmassá, amikor kilépett az eredetileg megírt helyzetek biztonságából, és párhuzamos jelenetekben gondolkodott, avagy amikor saját mondatokat, motívumokat építettek be a darabba.

2011. május 25.

Egy szép szombat Budapesten

arany okleveles csoportok bemutatói a Marczibányi Téri Művelődési Központban

Gabnai Katalin

Jólesően gazdag, kiegyensúlyozott színvonalú, elgondolkodtató nap volt ez az április végi szombat. Legfőbb tanulsága talán az a máskor is felötlő, most azonban végérvényesen beigazolódtó tétel, hogy a jó gyermekszínjátszó csoportok rendezői olyan elméleti tudással is bíró **gyakorlati** szakemberek, akik így vagy úgy megszerzett iskolázottsággal, de ami a legfőbb, személyes színjátszóival, saját élmény segítségével elnyert munkatapasztalattal rendelkeznek.

Hogy a jelenlegi nevelőképzés körülményei között mit lehet akkor remélni? Talán például azt, hogy a minden évben megrendezett gyermekszínjátszó találkozókra látható csoportok tagjai jó középiskolába kerülnek, s azt követően – ha pedagóguspályára kívánnak lépni – túléljük a felsőfokú képzés valamelyik változatát, s nem feledik az általános vagy középiskolában szerzett élményeiket. Igen fontos a közművelődésből a tanártovábbképzésekbe belopott szakismeret, de – ezer ok miatt – jelen pillanatban nem létezik, s a távolabbi jövőben sem látszik kivitelezhetőnek olyan gyakorlati képzés, ami pótolni tudná az egyetemi-főiskolai évek alatti, megfelelő szintű színjátszó gyakorlatot. Amíg a bábozás, a hagyományismeret és a drámajáték megtalálható az iskolai alaptantervben, kell, hogy remény legyen olyan nevelőképzésre, ami nem a továbbképzésekre, hanem a diplomát adó, nappali tagozatos kurzusokra bízta a szakemberek fölkelését.

Addig is, nézzük, miben vettek részt, milyen tapasztalatokat kaptak ezen a tavaszon azok a pesti gyerekek, akik eljutottak az arany oklevélig!

A Holdvilág Kamaraszínházat, a Cilinder Művészeti Alapiskolát és a Cilinder Alapítványt együttesen képviselte a **Pogácsa az arénában Színkör**, csoportvezető-rendezőjünkkel, Koltai Judittal. A vegyes korosztályú csapat klasszikus Janikovszky-művet hozott, kissé átforgalmazott mondatokkal, *Kire ütött ez a gyerek?* címmel.

Mint azt gyakran érezhetjük, a Janikovszky-szövegek egy része fölött parányit eljárt az idő, nemes kordokumentumnak most is nagyszerűek, de színpadi helyzetben furcsán hatnak. Más ma a beszéd ritmusa, mást tudnak a gyerekek magukról, és a felnőttekről is, ezért nehéz például *A lemez két oldala* még mindig kedvelt monológjait frissen tartani. Itt azonban a felnőtt alkotók (ének Szmirnov Kriszta, mozgás Simon M. Edina, és a rendező, Koltai Judit) ügyeltek arra, hogy a kiválogatott részletek hitelesen szólaljanak meg. A fölhasznált gépzenék ugyan rendre lekésték az optimális pillanatot, a háromszoros zárlat elnehezítette a befejezést, a megverselt kóda és a kissé túlméretezett tapsrend megítélése pedig ízlés kérdése, mégis, összegezve azt mondhatjuk, egészséges, épeszű, jókedvű munkához szokott kamaszokat láttunk, egy rendkívül tiszta és szeretetre méltó produkcióban.

Szintén Janikovszky műveiből készült ritmusjátékot mutattak be a XV. kerületből érkezett gyerekek, a **Meixner Iskola 4. osztályának** tagjai, *Ha én felnőttné volnék* címmel, **Ungár Ágnes** és **Hannus Zoltán** csoportvezetői, rendezői munkájának köszönhetően. A huszonöt gyerek szinte ötvennek látszott a nagyszínpadon, hatalmas kaján kórus cuppogott a gyermeki és felnőtti bűnök humorral teli fősorakoztatása közben, egyfajta „tudjuk, amit tudunk!” összekacsintással. A szoros koreografáltság táncos jelleget, erős feszítettséget, ezzel együtt kiváló tartást adott a produkciónak, ám az ezer pici mozzanat kissé morzsalékosá tette az élményt. Erőtől kicsattanó, módszertanilag is példamutató, kiváló munka volt ez, válogatatlan gyerekcsapattal.

A Búzaszemek Művészeti Alapítvány és a Budavári Művelődési Ház képviselőjében lépett elénk a Buza Tímea által vezetett **Budavári Búzaszemek** együttese. Katajev *Hétszínvirág* című műve alapján készített, *Égszín* című, egyszerű eszközökkel – pár szépen funkcionáló kendővel – is dekoratívvá tett improvizatív játékuk láthatón első próbálkozásuk ebben a műfajban. Már megjelenik a gyermekélet bajait közösen tanulmányozó és azokat merészen közönség elé vivő bátorság, de még nincs meg a produkció nagyszerkezete. Mozaikos és töredezett, néhol pedig homályos az eredeti mű rögtönzésekkel gazdagított (és megzavart) cselekménye. Vámpírok és zombik, hajléktalanok és beteg emberek kavarnak a játéktérben, csak úgy, mint a gyerekek fejében és életében. Mindez azonban színház kíván lenni. Bátrabb és határozottabb szerkesztés lényegre törőbb bemutatót eredményezett volna. A gépzenét pedig itt is nyugodtan el lehetne felejteni. Mindezen szépséghibák ellenére is feltűnt, hogy ez a sugárzó csoport egyedileg is fölkészített, speciális szakmai figyelemmel kísért gyermekek közössége.

A hatodik kerületből érkezett a Keleti István Művészetoktatási Intézet és Művészeti Szakközépiskolában tanuló kamaszok **@-OK...XD** nevet viselő csoportja, akik *problem.hu* címmel mutatták be rögtönzésekből sarjadt produkciójukat, elénkbe hozván saját, számítógépen csüggő, csetelő mindennapjaikat. A csapat láthatóan az élménymegosztás és az „anyagfelhozatal” első munkaperiódusát éli. S ugyan, mi is foglalkoztatná őket, ha nem az emberi kapcsolatok szövevényes és szakadékony hálózata. Megvan hozzá a humoruk, a kellő érzékenységük s a szemlélődő okosságuk. Talán csak valamivel több összpróba hiányzik. Csoportvezető-rendezőjük, Varga Rea igen ígéretes munkát végzett velük.

A Marczibányi Téri Művelődési Központ **Kaktusz Színjátszó Csoportja** Juscák Zsuzsa és Sereglei András vezetésével működik évek óta. A gyakorlottabb csoporttagok nagyon is jól ismerik a saját élményekbe való lemerülés, az emlék-főlhozatal és a kifejezési forma keresésének folyamatát. Mostani produkciójuk lényegre törő, nemes egyszerűséggel *Én* címmel került bemutatásra. A személyes élet kezdetét, a születést illető családi legendákat sokszor épp az nem ismeri, aki a főszereplője volt a nagy szertartásnak. Mint később megtudtuk, a csoporttagok közül nem egy a műsor előkészítése, az anyaggyűjtés kapcsán tudott meg pár dolgot saját születéséről. Beilleszkedés a családba, az osztály- vagy tábori közösségbe, elszakadási késztetések, kezdődő és végződő szerelmek, felismerések és ráismerések formálódó molekulái adják a jelenetsorok alapját. Mint más években, idén is feltűnő volt, milyen finom tapintattal és találékonysággal adnak feladatot a csoportvezető-rendezők az igen eltérő adottságú gyerekeknek. A kedvelt gyakorlatok egyszerű játéktérre emelése (pl. a love machine-jelenet), azok alapszintű megvalósítása jól megfér színházilag-színészilag is megformált, jelentős pillanatokkal. Máig visszhangzik bennem egy félvállról odavetni kívánt, mégis könnyekkel teli „Aha...” az egyik dialógusból. Juscákék tudnak valamit, ami ritkán színezi a gyermekprodukciókat: tudnak pillanatot építeni. Ez jelentős nevelői erény, ritka rendezői adottság.

A **Vasskalap** együttes a XIX. Kerületi Vass Lajos Általános Iskola csoportja. Csoportvezető-rendezőjük Vargáné Vankó Katalin, alkotótársa Béres Anikó. *Fehérlófia* címmel bemutatott produkciójuk elsősorban néptáncos kultúrával rendelkező szakembereket mutat, akik kissé bátortalanok még a színpadi eszközök használatát tekintve. Nemigen merik a zenei betéteket megrövidíteni, nem a történetet segítő dramaturgia kiépítése a céljuk, inkább a zenei előírásokat tisztelő szabálytartás fegyelmezi őket. Dicséretes a csoport üdítő fekete-fehér ruházata, szép az egymásra figyelés folytonossága. A jelenetek térkiképzése általában megoldott, de a váltások még nem mutatnak határozott elképzelést. A szöveges jelenetek stílusbizonytalanságán könnyen lehet segíteni, ha vállalják a népi játékok eredendő stilizációját, s inkább a rítus, a szertartásjátékok tágas játékmódja, és nem az improvizációval kacérkodó (egyelőre még problémásnak tűnő) színjáték felé hajlanak el. Csak bátorítani és biztatni lehet az alkotókat, fontos és jó úton járnak, mindenképpen érdemes ezzel a műfajjal foglalkozniuk!

Amint a magyar mitológiában a Fehérlófia története a legnagyobb cserbenhagyásos mítosz, úgy az a Bibliában József és testvéreinek története. A Don Bosco Katolikus Általános Iskola **Álomkabátosok**

társulata Tim Rice és Andrew Lloyd Webber *József és a szélesvásznú álomkabát* című műve alapján készült játékukat mutatta be, *Az Álomkabát* címmel. Vezetőik, Tóth Enikő és Endrődi Ágnes elkérték a zenei alapot a Madách Színházról, kemény próbákon fölénkelítették rá a kiválasztott gyerekekkel a kórusokat, s igen kemény próbákon gusztusos és szellemes, gyerektestekre elképzelt, egyszerű és jól működő koreográfiát állítottak össze és tanítottak be nekik. Szép tarka mellénykéket vettek, s varrtak egy csikos álomkabátot. Mindezt megtehették, mert egyrészt az iskola állta a produkció előállítását, másrészt mert József szerepére találtak egy alighanem a későbbiekben is színpadközeli életre szánt fiút, vitathatatlan tehetséggel, meglepő énekhanggal, igazi jelenléttel. A play-back-érzés természetesen fagyott gyantaként rögzít minden mozzanatot, de a csapat révült boldogsággal „szerepel”, tátog és énekel, egyszerre lép, és a siker nem is várat magára.

Mikor nemrégiben újra láttam a Madách Színház adott előadását, meg kellett állapítanom, hogy a rajzfilmszerűen egyszerű, gyermekded szövegkönyv derűs infantilitása roppant hatásos zenéssel párosul. Ha már mindenképpen ilyen feladatra vágytak az iskolában, a lehető legszerencsésebb anyagot választották a vezetők. Az iskolai revü régóta bujdosol az oktatási intézmények gazdagabbjaiban, s ha azt vesszük, ez is egyfajta rituális játék tudhat lenni. Ha választani kellene, hogy inkább semmit vagy ilyesmit csináljanak egy iskolában, természetesen erre szavazok. Azért jómagam továbbra sem vagyok híve az ilyen „megtámasztott” színjátszásnak, mert legtöbb esetben a játzói erényekre vonatkozó önismeretet is megtévesztő technika löki föl hatásos magasságokba a jeleneteket, s ritkán érződik a kollektíva vállalt mondandója. De most szavam nincs. Sokféle út vezet a boldogsághoz, s a játékban részt vevők számára innét is nyílhat egy rögzősebb, ha azon akarnának tovább menni egyszer. A technikai alap megvan hozzá.

3. kép: Csókaleányok. A Vajk-játzóok előadása. Rendezte Ledő Attila, csoportvezető Dolmány Mária.
Kaposi László felvétele

Hogy azonban a lelki alap és a szakmai felkészültség együtt milyen csodára képes, azt a Vajk-sziget Általános Iskola **Vajk-játzó**k nevet viselő alsós gyermekcsapata mutatta meg (csoportvezető Dolmány Mária, rendező Ledő Attila). *Csókaleányok* című produkciójuk okos – és szükségesnek bizonyuló – alcíme: játék egy székely népmese kapcsán. Egészen kicsi fiúk és leánykák puha játékmackóikat – önmaguk jelképét – ölelve-emelve énekelnek és beszélgetnek, a babázás vagy a papás-mamás játékok tiszta természetességével. A téma a szülő-gyerek viszony, annak minden feszültségképző, kiben meghattottságot, kiben lelkiismeret furdalást keltő, elképesztően egyszerűen tálalt elemével. Az előadás legnagyobb – bizton mondom – tanítható találmánya annak csodálatos tere. Egy hatalmas, kb. fél méter

vastag, tán háromszor, ha öt méteres, kárpitozottnak tűnő, óriás játszó-mező mögött sereglük a csacsogó aprónép, fölmászik rá, bukfacezik, gurul, hozza-vonszolja a rábizott „mackógyereket” a kezében, tökéletes bentléttel a játékban, no meg saját életében. Megrendítő a játék szépsége és igazsága. Azok számára, akikben nem friss a csókaleányok meséje, talán érdemes lenne egyetlen konkrét, jobban érthető utalás az eredeti történetre. A szájas, nevetlen leánygyermekait hirtelen haragjában megátkozó (csókává változtató), s akkor éppen egy kisfiúval várandós anya és elboszorkányosodott (kamaszodó?) leányainak kálváriája s a fiútestvéri segítséggel helyrezerőkkel családi béke története persze kiválóan ismert az előadó gyerekcsoport által. Csupán a be nem avatottak igényelhetnek egy-kétszavas eligazító segítséget.

Több mindenre példa ez a játék. Az egyik, a jól megválasztott, s eredeti formájában megismert nagytörténet fontossága. A nem elrajzolt, újmódra cirkalmazott mese, hanem az eredeti, sötét ballada, a maga megrázó mivoltában tektonikus erőket tud mozdítani.

A másik, hogy mennyire nem tudják választott, döntési helyzetben lévő vezetőink és a nekik sűgő színházi szakemberek, micsoda kincs van a magyar gyermekszínház és drámapedagógia birtokában. Két évvel ezelőtt, 2009 januárjában, hatalmas pénzekért fogadott a Trafó egy technikával alaposan „megtámogatott”, angol-olasz-belga-német támogatók által futtatott flamand produkciót, az angol Tim Etchells által beidomított tizenhat gyerek *Nap nap után* (That night follows day) című, szülői lelkiismeretet borzoló, jobbára oratórikus játékát. Telt házzal menő előadásuk, melyre a szakmai jegy is 2000 Ft volt, a poros nyomába sem léphet például a Vajk-játsszók produkciójának, mind irodalmi minőségét, mind nyilvánvaló művészetpedagógiai módszereit tekintve alatta marad annak. De a „szakma” és az újságírók hada pihegve lihegett a Liliom utcában. El volt ragadtatva. Mert nem látják a magyar munkákat.

Remélni merem csak, hogy az ez évi legjobb előadások méltó, több kamerás felvétellel rögzítve, el tudnak majd jutni a szakmához is, a döntéshozókhoz is.

2011. május

Miért rendezünk gyerekekkel színházi előadást?

Az idei találkozón 107 gyermekszínházi csoport műsorát tekintetem meg. Készítettem egy számvetést – miután újból átnéztem a jegyzeteimet –, hogy miről is szóltak az előadások. Versekből szerkesztett játék kevés volt, az abszolút többséget a történetmesélések alkották. Mesék, mesefeldolgozások, a szokásos Lázár Ervintörténetek, sok Ludas Matyi, aztán az internetről letöltött mesék, bábjátékok szolgálták az előadások szöveggönyvéit. A sztori végigmondása volt fontos, még akkor is, ha teljesen közismert történetről van szó (pl. Ludas Matyi): a szöveg felmondása megtörtént, de a szöveg és a szituáció viszonyával a rendezők kb. 90%-a nem foglalkozott. A szereplők szándékai, érzéseik, cselekedeteik motivációi, hogy mi miért történik, nos, az feltáratlan maradt. Gyakran bizony illusztráció, képeskönyv, amit láttunk. Sokszor úgy éreztem a szakmai beszélgetéseken, hogy ezeket a felvetéseket talán nem is tudják értelmezni a csoportvezetők. Úgy tűnik, elsődleges cél maga a szereplés. Ehhez keresnek valamiféle szöveggönyvet, és látványvilágot teremtenek: színes fények, drapériák, füst, díszletek. (Néhány esetben elképesztően sok munkával fantasztikus látványvilágot.) A gépzene használata, ami sokszor teljesen ráült a produkciókra, szintén általános volt. Nem a látvány és nem a zene az igazi probléma, hanem az, amikor ezzel próbálják helyettesíteni a színházat.

Van-e a csoportvezetőnek érvényes mondanivalója az előadással? Ez a kérdés megkerülhetetlen. A jó mesék, klasszikus történetek hiteles előadása segíti a gyerekeket abban, hogy megismerjék magukat, a körülöttük lévő világot. Találkoznak az emberi természet sokféleségével, elsajátítják az érzelmek kifejezésének széles skáláját, ezt megtanulják felismerni, ezáltal fejlesszék érzel-

mi intelligenciájukat, tudatosítsák a cselekedetek mozgatórugóit. Felvértezzék magukat a felnőttkor élethelyzeteinek, konfliktusainak kezelésére. Ehhez folyamatos próbamunkára, az előadandó történetek pontos és mélyreható elemzésére van szükség. Ha ez nem történik meg, akkor marad a betanítás, a gyerekek szerepelnek, a szülők, barátok örülnek. De maguk a színháziak nem tesznek szert több tudásra, tapasztalatra az életről, mintha egy mazsorett csoportba járnának.

De milyen színházi élményekhez tudnak hozzájutni maguk a csoportvezetők? Prózai színházat élőben vajon milyen gyakran tudnak megtekinteni? Színházi előadást tévében sem igen láthatnak, az elmúlt húsz évben csak elvétve került felvételre értékes színházi előadás. A tévécsatornákat elborította a szappanopera operettvilága, alig található a csatornákon olyan film, amelyben valós érzelmekkel, érvényes, fontos emberi élethelyzetekkel, konfliktusokkal találkozunk. Vagyis a csoportvezető pedagógusok nagy részének nincs találkozása a színházi kifejező eszközökkel azzal a gazdag tárházával, amivel dolgozniuk kéne (gesztusok, tekintetek, csöndek, mozdulatok, testhelyzetek, tér stb.) A képzések, szakmai hétvégék sokat segíthetnek ezen, ha van rá belső igénye a csoportvezetőnek. Ezek a dolgok ugyanis elsajátíthatóak, és megkönnyíthetnék a rendezők dolgát. Nem biztos, hogy mindig el kell mesélni egy egész történetet, pláne, ha az már mindenkinek a könyökén jön ki. Lehet, hogy ki kell választani egy kicsi részletet, azt viszont precízen kielemezni, kidolgozni a gyerekekkel együtt. Nagyobb esély van egy adott szituációhoz feltárni így az összes szereplő viszonyát. A tanulási terület is sokkal izgalmasabb lehet és persze a megvalósítás sem lesz illusztráció. Nem csak darabrészletet, hanem akár egy

regényrészletet is meg lehet izgalmasan jeleníteni ezzel a módszerrel. (Gondoljunk csak olyan ismert művekre, mint *A Pál utcai fiúk*, amelyben a fürdetés-jelenet egy kis dráma, vagy a *Két Lottiban* az ikrek találkozása stb.) Az alsóbb osztályos gyerekekkel végzett munka során azokat a produkciókat néztük elragadtatottan, amelyekben maximálisan figyelembe vették a gyerekek életkorát, képességeit. Nem a végsőig precíz, betanított előadásmód érvényesült, hanem a felszabadult, de mégis fegyelmezett, örömteli játék. Nagyszerű, igazi színházi élménnyel örvendeztetek meg idén a Vajk-játékosok (Csókaleányok. Rendező Ledő Attila, csoportvezető Dolmány Mária), a Nánai Apróságok (*A kőleves*. Rendező Simonné Balogh Borbála, Árváné Rác Mária) és a siófoki Turbó Csiga (*A Nap leánya*. Rendező Takács Tünde)

Szerencsére vannak olyan rendezők, sajnos kevesen, akiknek van mondanivalójuk a világról. Ők nem csak az emberi természetről tanítanak, hanem értelmiségiként véleményükkel formálni, befolyásolni is akarják világunkat. Teszik ezt úgy, hogy a foglalkozásokon a gyerekekkel együtt gondolkodnak. Erre a felső tagozatosokkal talán nagyobb a lehetőség. Ők tudják segíteni a fiatalokat, hogy önmagukat jobban megismerve a környezetük is új megvilágításba kerüljön. A család, a barátok, osztálytársak, de a szélesebb közeg, maga a

társadalom is görcső alá kerül. Ezek a kiváló rendezők építenek a gyerekek tapasztalataira, de a saját, szilárd meggyőződésüket a próbamunka folyamatában indirekt módon, a dolgok mélyreható elemzésével érvényesítik. Az előadásaikon átsüt a rendező véleménye, állásfoglalása. Két irányban is jelentős a hatásuk: a tanítványaik erkölcsi nevelésében és a létrehozott előadások mondanivalójában. Nem véletlen, hogy olyan előadások kaptak meghívást többek között az országos fesztiválra, Debrecenbe, amelyekre az elmondottak voltak jellemzőek, például a *Nem Art – Pápa: A kiskakas*, rendező Tegyi Tibor; *Lajtorja csoport – Szabadszállás: Mézben avagy sárban*, rendező Török László; *Szivárvány Színjátszó csoport – Szentés: MindigTV*, rendező Szebeni Zoltán; *Carpe Diem – Lendva: Inferno*, rendező Mess Attila; *Kaktusz – Bp. II. kerület: Én*, rendező Juszcák Zsuzsa és Sereglei András; *Belső kör – Inárcs: Semmi baj*, rendező Szivák-Tóth Viktor; *SzínÁsz – Győr: SMeSék, telefonTos dolgaink*, rendező Verebélyi Veronika.

Gyermekszínjátszó csoportot vezetni, rendezni izgalmas, keserves és örömteli kaland. Bátorság és hit kell hozzá. Egyre több.

Szakall Judit

Jegyzetek egy találkozóról

Tóth Zsuzsanna

Mennyi szépség volt ebben a tavaszban – többek között éppen a gyerekszínjátszóknak köszönhetően! Volt olyan előadás, amire most is úgy emlékszem, mintha egy szeretet-gombóc talált volna el. És ez igazán rendkívüli.

A XX. Weöres Sándor Országos Gyerekszínjátszó Találkozó regionális eseményeiről kell írnom – ez vállalt feladatomban. De nem hagyhatok ki néhány mondatot előtte a megyei bemutatókon látott, számomra emlékezetes produkciókról.

Mindenképpen szólnom kell például a balatonboglári „aranyosokról”, amelyek élményszerűek voltak. Emlékeztet a **Csiribiri** csoport (Siófok) – ők *Kacor király* címmel mutattak be egy játékot, amelyben sok lelemény, rendkívül jó megszólalások (mondhatnám, épeszű mondatok) hangzottak el. Eleven és jókedvű játékot, csintalan kis csiribiriket láttunk a színpadon Lénártné Németh Valéria vezetésével.

Különösen szíven talált a siófoki **Turbó Csiga**, *A Nap leánya* című produkciója. A mesejátékot Takács Tünde rendezte. Nehéz lenne – ennyi idő távlatából – pontosan meghatározni, mi is volt olyan különleges ebben a darabban. De pontosan emlékszem arra, hogy csupa mosoly volt a lelkem; legfőképpen attól, hogy ez a jó kis banda milyen önfeledten játszott! Szerették és féltették egymást, miközben a történetet szépen, pontosan elmesélték nekem, kifejező gesztusokat használtak, tudták, mit mondanak, ettől megszólalásaik jók voltak, ügyesen ábrázoltak érzelmeket – például a gonosztságot, és annak elutasítását is. Vagy ahogy megszülető gyermekét érett apai szeretettel ölelte át az alig tízéves! Ennek a munkának a háttérében egy tehetséges, színházi látásmóddal, a tömörítés képességével megáldott pedagógus áll, aki úgy mozgatja a gyerekeket, hogy azok nem érzik igazi munkának a tevékenységet. Jó a térszervezés, építkeznek, mindenféle látványos díszlet és jelmez nélkül. Tiszta szívek meséltek el egy történetet – és én örülök, hogy hallgatója, nézője lehettem.

Ugyanígy rendkívül emlékezetes maradt számomra a győri **SzínÁsz SMeSék – telefonTos dolgaink** című játéka Verebélyi Veronika rendezésében. Fergetes humorú görbetükör, ugyanakkor pontos láttelep mindennapjainkról. Eredeti, üde, ironikus. A térszervezés, a mozgások, a hangkulissza – magukból megszólaltatott hangokkal –, az egymásra figyelés és reflektálás, minden működött az előadásban. Régen mulattam ilyen jól, miközben érezhető volt az előadás mögötti komoly műhelymunka, ami a Grácia

Művészeti Intézet, Alapfokú Művészetoktatási Intézményben folyik. De ugyancsak emlékezetes, a szépen megtartott képek, finom hangulatok, az esztétikum és komolyság keveréke miatt a **Vadvirágok Mese az éjjeli pávaszemről** című előadása is (rendezőjük Répásiné Hajnal Csilla). A kicsit szentimentális történetet pontosan elmesélik, jó eszközöket használnak, pl. a vakság ábrázolásához a máshol is használt sálat.

Nem hagyhatom szó nélkül, bár mások írnak róla, hogy a budapesti fordulón mennyi szépséget láttam. Milyen pontos, izgalmas, titkokba avató, őszinte és árnyalt, vallomásos értékű volt a **Kaktusz Én** című játéka (rendezőjük Juszcák Zsuzsa és Sereglei András)! Hogy milyen szép volt, egységes, tiszta és fegyelmezett a **Vasskalap** előadásában látott *Fehérlófia* (a rendező-csoportvezető Vargáné Valkó Katalin). Mennyire újszerű volt (már címében is) a *problem.hu* a **@-OK...XD** előadásában (csoportvezető-rendező Varga Rea). Humoros, önreflektáló játékkal magukkal ragadták a nézőt.

A **Meixner iskola negyedikeinek** Janikovszky-játéka – *Ha én felnőtt volnék* – jó ritmusú, remek humorral megvalósított produkció volt, a sok egyforma (kicsit betanított gesztussal együtt), amelyet nem véletlenül kísért hangos gyerek-öröm a nézőtérén. Ugyanezt az anyagot a **Pogácsa az arénában Színkör** kicsit másként, de sok derűvel, jókedvűen, a hangoztatott szöveget jól értelmezve, mintegy magukra húzva, adta elő (csoportvezető-rendező Koltai Judit).

Vagy a **Vajk-játszók** szívmengető, plüssmaci-meleg játéka, a gyerekszaj őszinteségétől olykor fájdalmas mondatok... (csoportvezető Dolmány Mária, rendező Ledő Attila, az előadás címe *Csókalányok*). A mesével ugyan adások maradtak, de az élmény, amit kaptunk, rendkívüli volt. Itt jegyzem meg, hogy különös gonddal megvalósított, nagyon egyszerű díszlet és jelmezhasználatuk dicsérendő.

S megvallom, a furcsa kivételnek is örültem, mármint a budapesti találkozón megjelent **Álomkabátosok** musical-részleteinek. Valójában nem lehet gyerekszínjátszásként értékelni, de számos ponton őszinte, a műfaj kereteihez és követelményeihez jól alkalmazkodó, képességes csoportot láttunk (csoportvezető-rendező Tóth Enikő, Endrődi Ágnes).

A regionális fordulóról

Mindösszesen két regionális fordulón vettem részt, s úgy gondolom, kiemelkedő színvonalú előadásokkal találkoztam. A Vácott megrendezett találkozón Pest, Nógrád és Komárom-Esztergom megye legjobb csoportjai mutatkoztak be, míg Gyulán, a dél-magyarországi regionális találkozón Csongrád, Bács-Kiskun, Jász-Nagykun-Szolnok és Békés megye kiváló színjátszó csoportjai vettek részt. A csoportok a gyerekszínjátszásban ma meglévő játék- és stílusbeli variációk rendkívül színes skáláját mutatták fel. Ugyancsak nagy örömmel tapasztaltam, és érdeklődéssel figyeltem a balatonboglári, budapesti, győri megyei szintű válogatókon, hogy vallomásos-szintű, a környező valóságra reflektáló életjátékok, és modern adaptációk is felbukkantak, a hagyományosan jelenlévő mesefeldolgozások, verses összeállítások mellett.

Ha az elsőként végigült **váci találkozóra** gondolok, akkor az inárcsi csapatok egyenletesen magas színvonala ötlük eszembe. Valamit tudnak ott, és már azt sem mondhatjuk, hogy csupán Kovácsné Lapu Mária hihetetlen munkakedvének s -bírásának köszönhető a sok jó produkció, hiszen a remek előadások jegyzői között már az ifjú rendezők is ott vannak. Az igazsághoz persze hozzátartozik, hogy mind a „közös alomból” valók: a nagy hagyományú Pest megyei színjátszó táborok rendezőinek, a már emlegetett Lapu Mari, s Kis Tibi, Kovács Éva, no és a felejtethetlen Fodor Misi keze alól kerültek ki. Nekik és kollégáiknak, segítőknek köszönhető, hogy munkájukból, lelkesedésükből tanulva ilyen szinten sajátították el a fiatalok a színjátszás szakmai titkait.

A most látott előadások között talán a Szivák-Tóth Viktor rendezte *Semmi baj* volt a legnagyobb (Inárcsi Színjátszók). A már-már drámai erejű felépítmény a kamaszok problémáival, szüleikkel kapcsolatos gondolataival, az ön-keresés stádiumaival szembesíti a játszókat s a nézőt egyaránt. Csokorba szedi a kamasz-kínokat, s fényt vet arra is, hogy a körülöttük lévő világ valójában mennyire nem képes érvényes válaszokat adni kimondott, vagy kimondatlan kérdéseikre. Élményszerű volt a tartalom, remek szülői szövegek hangoztak el, de az elvárások-bántások-sérülések háromszögében fogalmazott gondolatok is életszerű mondatok, még akkor is, ha némelyiken érezni, hogy már nem „saját szöveg”. (Persze, ideális esetben azzal is foglalkozni kellene, hogy ez ne így legyen, hogy a mondatok megőrizték a rögtönzés frissességét. A beszédállapot általános gondjairól most nem szólok.) A térszerkezet változatos, noha csupán az eszközként használt székekkel alakítják. A játszók valamennyien rendkívül tehetségesen és komolyan hozzák a rögtönzések során kialakított figurát. Remek a zenei anyag, és a felépítmény is kellő izgalmat hordoz. Sallangmentes az értelmetlen(?), tragikus vég is. Összességében szép és izgalmas produkciót láttunk.

4. kép: A kor, amelyben élünk. Az Inárcsi Színjátszók előadása. Rendezte Kovácsné Lapu Mária. Kaposi László felvétele

Az **Inárcsi Színjátszók** másik csoportja (milyen szép is, hogy ilyen sokan vannak!), Kovácsné Lapu Mária vezetésével – aki Alessandro Barico *City* című regényének néhány jelenetét dramatizálta, s egészítette ki a csoport improvizációiból rögzített anyaggal – szintén nagyszerű játékot mutatott be *A kor, amelyben élünk* címmel. Használható, üres kockákból álló „díszletet” látunk, amely hiába ismerős, nem unalmas, hanem működő díszlet, s már a kezdeti kép, a tévábámulóké is remek játéklehetőség a kiváló csapat számára. Ezek a reflexiók felidéznek bennem az életjátékokat, amelyekről szándékaim szerint még sok szó esik majd, s amelyek rendkívül változatosan jelentek meg idén. Az epikából átemelt történet kissé

foszlányos, azonban a magam részéről – egy-két apró, homályos folttal – szépen elvarrom. Nem mindenkinek sikerül. (Nyilván jó lenne még pontosabban átgondolni a mozaikos történetmesélés minden elemét, hogy egyértelműbbé tegyék a lényeges pontokat.) A barátkereső, élénk fantáziájú főhős fiú magánya, majd csendes, mégis lázadó önmegvalósítása, nemcsak a fiatalok, de bizony a szülők számára is érdekes lehet. Az inárcsi színjátszók izgalmas személyiségek, őszinte jelenléttel, csupán egy-egy ponton bizonytalankodva, de lekötik a nézői figyelmet – vagyis értenek ahhoz, ami dramaturgiai szempontból lényeges, a feszültségteremtéshez. A rendezés ökonomikusan bánik az idővel és a térrel is. S felkelti az érdeklődést, az eredeti művet is el kéne olvasni...

Jó érzéssel írom le, hogy az inárcsiak példája is bizonyítja, számos fontos kérdésben látványos előrelépés történt. Látványosan kevesebb probléma adódott például általában a térhasználattal – míg évekkel ezelőtt ez szinte általános gond volt. Most, ebben a témakörben, csupán a színpad nagysága okozta tévedések jöttek elő – néhol. Túlságosan hátra rendezett előadás volt például a Dorogról érkezett **Pinokkió** csoport előadása, *Marci, a mindentudó* címmel. A rendező, Putz Józsefné, egészen hátul helyezte el a játszókat, akik aprócska gyerekek lévén, így egyáltalán nem voltak képesek uralni a teret. Hiába voltak ügyesek, s meglehetősen felszabadultak – sem a hangjuk, sem akcióik nem jöttek át. Kisebb térben működőképesebb lett volna az előadás, amely persze ezen túl sem volt hibátlan. Problémás, hogy a valódi kellékek mellett megjelentek csupán jelzett kellékek, hogy szituációik jórészt kidolgozatlanok voltak – különösen a Marci-féle kópéságok fokozása volt megoldatlan, s nem mindig számoltak azzal, hogy az interaktív megoldások buktatókat rejtjenek. Ugyanakkor az alsó tagozatos játszók fegyelmezettek, ügyesek –, s vélhetően sok örömet találnak a játékban.

Célszerű visszatérni kicsit az inárcsi műhelyhez, hiszen nem kevésbé értékes előadásokat láttunk még tőlük. A **Fodor Mihály Pest Megyei Színjátszó Tábor** színjátszói közös nyaruk értékes eredményét mutatták be nekünk, méghozzá egy *Toldi* adaptációt. Az eredeti dramatizálás Várhidi Attilát dicséri, az újragondolás Kovácsné Lapu Mária mellett Fodor Évát. (Nem mulaszthatom el, hogy megosszam afölötti örömet, hogy az általam is nagyra becsült Fodor Misi lánya folytatja a legjobb hagyományokat! Így születnek dinasztikák.) Ez a *Toldi*, most, azon túl, hogy már a remek kiállítású fiúk jelenléte lenyűgöző volt, sok-sok ötlettel, egyedi megoldásokkal bővült el minket. Remek volt a pusztán magatartással jelzett-hozott Mátyás, a küzdőtér, vagy éppen a némafilmeseffektek. Igaz, a szöveg veretessége sérül (a beszédállapot más csoportoknál sem tökéletes!), de a játék lendülete, a diákos, csibészes megoldások jókedvre hangolják a nézőt. Dramaturgiailag adódnak problémák, a „leleplezés” nincs meg, a lezárásnál nem érződik a „tét”... De jót tett az előadásnak, hogy a tisztelet porát lefújva a Toldiról, újratertik, magukra hangolják a történetet.

Bármennyire korlátoz a terjedelem, muszáj szót ejteni az **Inárcsi Színjátszók** harmadik remek produkciójáról – Varró Dániel népszerű verses regényének feldolgozásáról. Kovácsné Lapu Mari és Kovács Anna (nem mellesleg a Kovács-dinasztia egyik folytatója) rendezésében a *Túl a Maszat-hegyen* nem hordoz egetverő újításokat, de jóízű játék. A dalos limerickekkel való indítás megadja az alaphangütést, vagyis a nonszensz világába helyezi a történetet. A megvalósítás külön érdeme a közös megszólalások erős, hatásos zengése, bár néhol kicsit félremennek hangsúlyok. A ritmikai megoldások nem izgalmasak, gyakorolni kell még a táncot, s mindenképpen pontosítani néhány jelenetet. Az egész mégis izgalmas és magával ragadó.

De kivételesen ígéretes a Fodor Éva rendezte *A hétfejű tündér* című Lázár Ervin feldolgozás is. A bagi **Fapihe**, az elsők között Csokonai-díjat kapó csoport, most lírai elképzelés mentén nyúlt a nem túl könnyen színpadra állítható műhöz. Sok lelemény, a gitárok varázsos jelenléte, a látásmód kivételes finomsága, az éterien megszólaló zene – mind-mind üzenetértékkel bír. Nagyon nagy kár, hogy talán a körülmények, talán a csoport-állapot labilitása miatt sok szempontból bizonytalanná vált a látott előadás. Különösen fájdalmas volt a beszédállapot (nem győzöm hangsúlyozni, sajnos, másutt sem kiváló), s időnként a tér is felbillent kissé. Ugyanakkor sajátjukként élük a szöveget – s egyszerű, hatásos igazságot fogalmaznak meg a darab végén.

A Pest megyei színjátszók gazdag hagyományában különös színpad a főti műhely. Innen is ragyogó előadásokat láttunk a váci bemutató-napon. Kovács Éva két előadást is rendezett, a **Fóti Kisfiókákkal** *A vadorzó* című játékot, a nagyokkal, vagyis a **Fóti Fiókákkal**, *A pók* című előadást. Mindkét játék más erényekkel bír. Az egyik a pöttömnyi játékosok lenyűgöző őszinteségével előadott, mély – isten tudja honnan hozott – bölcsességet felmutató produkció volt, cserfes asszonykák és a falu hierarchiájának pontos rajzával, a másik a már jól bevált leplekkel való, gazdag vizualitású játék, ahol a címszereplő pók, zsenge kora ellenére, nagyon intenzív jelenlétével hívta fel magára a figyelmet. Gazdag asszociációkat indított el ez az előadás, figyelmeztet arra, hogy mindannyian hálókat szövünk, vagy azok foglyai vagyunk. Beleborzongtam/tunk a képekbe. És itt volt a Kiss Tibor rendezte *Annyi eszem van, mint a*

parlagi rókának című játék is, a **Fóti Figurások** előadásában, amely ha most nem is aratott átütő sikert, a csoport folyamatos magas színvonalú munkáját reprezentálta.

5. kép: A vadorzó. A Fóti Kisfiókák előadása. Rendezte Kovács Éva. Kaposi László felvétele

A váci találkozó más vonatkozásban is meglepetést hozott. Még sohasem találkoztam – a véletlen különös játéka folytán – veresegyházi csoporttal, s most a **Tűztestvérek** *Miről álmodik a lány?* című munkája elbűvölt, pedig az elején kissé ijedten néztem (rendező Ácsné Csáki Ildikó). Nagyon úgy látszott, pusztán esztétizáló, kissé öncélú előadás indult el, ám hamarosan magával ragadott a játszóik őszintesége, amely a hibákon is átragyogott. A már emlegetett beszédállapot s az energiaszint hiányosságai ellenére, a jól megválogatott, élő (jó!) kortárs szövegek, a vallomásos szövegmondás, s a sablont kerülő megvalósítások élményt jelentettek. Meggyőződésem ugyanakkor, hogy ennek az előadásnak az állapota nagyban függ a játszóik éppen aktuális koncentrálttsági állapotától.

Igazán jól sikerült – milyen kár, hogy mennyiségi korlátok vannak! – például **Andi színjátásainak** szerkesztett játéka, amelynek címe kissé furán hangzik: *Szamarak füle*. Naná, hogy értem, több számár füléről van szó, még hozzá milyen szamarak... Csupa jókedvű, játékon edzett színjátásót látunk, pontosan mímelte játékokban – pl. a labdázás, a remek lassított verekedés, jó képváltások, izgalmas hangkulisszával –, kedvesen és jópofán megvalósított szövegmondással (csoportvezető-rendezőjük Garamvölgyi Andrea, Balassagyarmat).

Emlékezetes volt még a szerkesztett játékok köréből a **Zsák Bolha** (Tata) *A tücsök és a hangyák* című előadása, amely ugyan La Fontaine-re hivatkozott, de ahhoz nem sok köze volt, Sulyokné Nagy Tünde rendezésében. Legnagyobb problémája a ritmussal akadt, hiszen a játszóik kedvesek, felszabadultak. A jövőben talán nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a csoportnak az egyes játszóik állapotok tisztázására, ezek változásaira, és bizony nem ártana az egyforma gesztusokat sem feldúsítani, változatosabbá – egyénibbé – tenni.

Láttunk a váci találkozón stílusjátékot is, mondhatni, afféle gyermek-stílusgyakorlatokat Csorba Piroska módra. *A kesztyű* című művét B. Nyíregyházi Ágnes dolgozta át, és állította színpadra a **Pimasz Kamasz** nevű balassagyarmati csoporttal. A kék-sárga trikókban beözönlő, hexameterben is érthetően beszélő gyerekek azonnal levettek a lábamról. Finom – a saját korukra lefordított – pajzanságok, jelzésértékű, humort is felmutató jelmezek, kiélezett kis szituációk jellemzik az előadást, amely elsődlegesen szöveg-humorra épül, de ezt sikerrel fordítják át színpadi poénokra. Változatos ritmus, jó eszköz- és

zenehasználat, élvezetes parafrázisok.... Talán csak egy-két gyengébb jelenet, és csupán a felnőttek számára érthető utalás képez ballasztot az előadáson. (Nem véletlenül írtam fel jegyzeteim közé, hogy „tiszta kezekkel – ötujjas felütéssel” indult a napunk).

A **gyulai találkozóról** is csak szuperlatívuszokban tudok szólni. Szörnyű fárasztó dolog hajnalban kelni, utazni három órát, ülni egy nézőtéren majd 10 órát, s aztán még beszélni is a látottakról – nem voltunk frissek másnap. De *aznap* csupa örömben volt részünk. Már az első játéknak különös íze volt, *A csökmői sárkányhúzás* bizarr történetét jókedvű cinkossággal adták elő az **Alkalmi Társulat (Lángocskák és Kiskószák)** (Szeghalom) tagjai, Pándiné Csajági Mária vezetésével, ízes megszólalásokkal, felszabadult játékbán.

A szegedi **Szivárvány** csoport *Keresztöltések* címmel a szerkesztett játékok sorát gazdagította (Kiskundorozsma, csoportvezető-rendező Lovai Ágota). A szép nyitókép után, jó ritmusban, hatásos térformákkal dolgoznak. Irigylésre méltóan sok fiú akad a csoportban, s bár kicsit bizonytalanok még, szép előadást mutattak fel. Ugyanebben a műfajban a **Napraforgók** (Zsombó, vezetőjük Gáborné Puskás Julianna) *Titkok* címmel készítették összeállítást. Egy szereplő – aki nagyon szépen énekel – köré épülő mozgásokat láttunk, hatásos zenei építkezést, kicsit energiátlan megoldásokat. Ugyancsak szépen dolgozott a **Kiskószák** csoportja, Pándiné Csajági Mária vezetésével. *Álmaink* című műsorukban mai magyar költők – köztük a hozzám nagyon közelálló Kiss Anna – szövegeivel dolgoztak, szépen, pontosan értelmezve azokat. Külön köszönet a szép beszédért! A hatásos szalagok kicsit megnehezítik a játszóknak munkáját, akik ügyesen és változatosan használják a teret, kár, hogy kissé energiátlanul.

Szépen beszélnek a harmadik osztályos, Kisújszállásról érkezett **Palánták** is, ők *Ritmusok* címmel, Oláhné Horváth Ibolya vezetésével, nem kevesebbre vállalkoztak, minthogy verseket, mondókákat adjanak elő erősen ritmizálva, kihangsúlyozva a művek zeneiségét, ha úgy tetszik, többszólamúsítva a ritmust. Nagyon pontosan és fegyelmezetten dolgoznak – pillanatnyilag ez a hátrányuk is. Kicsi felszabadító lendülettel, önfeledtebben játszva elbűvölnek majd mindenkit, ebben bízom.

Érdekes, jó összeállítás a **Liliomszörnyek** elnevezésű (korántsem veszedelmes, bár ki tudja?) csoport munkája (*Gyermekkór*). A kecskeméti műhely fiatal rendezője, Tóth Orsolya, ügyes, eleven pillanatokkal és jó energiákkal teli játékot alkotott, bár időnként a játszóknak alá téve a mércét. Remélem, hogy még sokszor találkozunk vele, velük.

6. kép: Mézben avagy sárban. A szabadszállási Lajtorja csoport előadása. Rendezte Török László. Kaposi László felvétele

A versekből-szövegekből építkezés egészen más útját járja a **Lajtorja** csoport (Szabadszállás, Török László). Ezúttal egy súlyos gondolatokkal teli, mégis diákos felhangokkal bíró összeállítást mutattak be a *Mézben avagy sárban* című, ahogy nevezik „szándékrevüben”, amely a „mi leszel, ha nagy leszel?” kérdésre adott válaszok variációival játszik. Olykor nagy találatok, jó reakciók, olykor közhely-közeli megoldások születnek, szép váltásokkal, sok zenével, diákos fricskákkal. Lehet, hogy nem minden gondolat az övék, de már az nagy szerencse, hogy érezhetően mindent alaposan végigdumáltak. Volt néhány torokszorítóan ismerős pillanat ebben a magasztostól a hétköznapiig ívelő előadásban, s néhány XXI. századi mondat, amit bizonytalannal megőrzök...” *Az álom analóg élet, s a lét egy dióda álma*”, s emlékezni fogok a laptop tükrök erős vizualitására is. Mégis, valójában akkor szorult el a szívem, amikor ezek az életre készülődő srácok elénekelték Szécsi Margit sorait, hogy „*Úgy néztem magamra mindig, ahogy csodára nézni illik...*” Igen, ez a sok gyerek, akiket a színpadokon láttunk, mind magában hordozza a csodát.

A mesejátékok, vagy történetmesélős előadások sorában számos eltérő igényszinten, más-más eszközökkel megvalósított előadást láttunk. A nyitóelőadás, a már emlegetett *Csökmői sárkányhúzás* után ebbe a körbe sorolhatjuk a sajátos *Zöld Péter* című játékot a szegedi **Grimasz** előadásában, Kulik Szilvia vezetésével, rendezésében. A mese-mix érdemei közé tartozik az élő-zene használat (a furulyászenés egymásra találás különösen szép), a találékony asszociációk (a pláza-cica halacska), s néhány remek karakter megoldás. Bizonyos pontokon ugyan meggyengült az összhang – nem érződött a játék tétje, nem volt elég feszes a dramaturgia –, de az egész így is élvezetes volt.

A szakmai beszélgetésen hosszasan elemeztük a dusnoki **Kincskereső Kölykök** *A szívtelen baba* című előadását (csoportvezető-rendező Hodován Péter), amely a „gondatlanságból szívhiányos” baba ürügyén szólt arról, hogy figyeljünk jobban egymásra. A gyerekközönség nagyon szerette a dévaványai **Elevenek** játékát. *Könnyed kis színjátészó foglalkozás, némi önkritikába ágyazva – avagy Julcsi néni mindjárt megőrül* (csoportvezető/vezetőjük Boldis Julianna), amelynek az egy drámatanárral megpróbáltatásai címet is adhattuk volna. Mindkettő erényei túlmutattak a hiányosságokon.

A Nagyváradról érkezett **Huncutkák** (csoportvezető-rendező Ruzs Csilla) *Hapci király* erősen áthallásos történetével mulattattak bennünket. Pontosan elmesélik a történetet, s nagy találat a jelzésértékű sáljelmez, sajnos, a gesztusok egyformasága már nem. Jó az össz munka, szépen felelősödik a végére, hatásosan zárul. (Érdekes, hogy a lévai *Mesevilág* elnevezésű színjátészó találkozón ugyancsak felbukkant egy Hapci király, hasonló áthallásokkal, de egészen más színpadi megoldásokkal...)

A csongrádi **Főnix csoport** Lázár Ervin meséjét, *A hétfejű tündért* mutatta be (Csengele, csoportvezető-rendező Lantosné Horváth Irén), néhány, a szakmai beszélgetésen elemzett problémával, de szép és hatásos képekkel, sok erénnyel. Ahogy másutt már említettük, az előadás energiái itt sem voltak kellőképpen mozgósítva, ezt talán írhatjuk a fárasztó nap rovására is.

A gyerekszínjátészó berkekben még szokatlan színpadi látásmóddal és történetkezeléssel fogta meg a nézőket a kecskeméti **Lazarcú Maszkák** előadása. Indiai történetük – *Mese a lótuszvirágról* – nem csupán a történet varázsával, de az eszközök változatosságával is hat, és ezekkel is, autentikus módon, erősíti a történet egzotikumát. A vajang-bábok árnyjátéka, a használt festett maszkok (amelyek feltehetően a gyerekek keze-munkáját is dicsérik), a stilizált előadásmód és mozgás, a démoni világ és a mese-valóság megkülönböztetésének eszközei – szép összhangot eredményeznek. A magyar fül és lélek számára szokatlan ugyan egy olyan mese, amelyben hiába az erőfeszítések, semmi nem változik, mégis magával ragadó volt, amit láttunk. Sárosi Gábor csoportvezető-rendező ígéretes tehetség, aki valószínűleg hatással lesz más csoportvezetők munkájára is.

Kissé újragondolva, reflexiókkal dúsítva mutatta fel az ismert szerelmi balladát, Görög Ilona és Gyulai Márton történetét a felsőszentiváni **Kísérleti Színpad**, Kalmár János rendezésében, *Mindent Ilonáért* címmel. Időnként meghökkentően más fénybe került a történet, de erénye az előadásnak a szép csoportmunka, a játszók gyerekek energiával teli mozgatása, a pontos és fegyelmezett megoldások. Erősek a fiúk – még ha egyforma gesztusokat is használnak. Mulattam a profán, de tökéletesen ideillő „*Már megint itt van a szerelem...*” beidézésén, és a Kosztolányi Ilona-motívum is szépen, hatásosan működik. Talán éppen a kiemelt szereplők enerváltsága, vagy épp túldimenzionáltsága okozott némi csalódást.

Nagy tanulság volt ezen a tavaszon, hogy mintha reneszánszukat élnék az életjátékok, vagy inkább az énjátékok, amelyekkel a játszók olyan problémákat mutatnak fel, amelyek felé érdeklődéssel és kritikával fordulnak. Izgalmasan keresik önmaguk és mozgásterük határait, és elmondják véleményüket a felnőttek álságairól éppúgy, mint ahogy a tinédzserkoruk jellemzőiről. Titkokba avatnak be minket, őszintén és meggyőzően.

Az ilyen típusú előadások sorát gazdagította a **Szivárvány Színjátészó Csoport** (Szentés, rendező Szabó Zoltán) *MindigTV* című játéka. A nézőtér feltehetően jobban képen volt a megidézett műsorpaneleket

illetően, de hiányos ismereteimmel is jól vettem a poénokat, az egy kaptafára gyártott műsorok bugyutaságát cikiző fricskákat. Jókedvű, szellemes, jó ritmusú játékot láttunk, amely éppúgy kigúnyolta saját magukat, nagyon megrázó őszinteségű részekkel, mint ahogy görbe tükröt állított a néző elé. Időnként felbillent a színpad, olykor hamiskás volt az ének – mégis, a játék lefegyverző humora és őszintesége feledtette a hibákat.

Ebbe a körbe tartozónak érezhetjük a dévaványai **Ványai Művészeti csoport** már-már drámává komponált *Családmodell 2011* című előadását (rendező Boldis Julianna). Erős színházi effektek, a karakterformálás határozott igénye, működő energiák jellemzik a játékot, amely kemény képet rajzol egy elhagyott, magára maradt, s gondjaival megbirkózni képtelen ötgyermekes anyáról. Különböző korú gyermekei éppoly kilátástalanul küzdenek a figyelemért, szeretetért, mint ő, a játszók hozzák a figurákat. Mégis, az időnkénti túlzások számomra gyöngítik az összhatást, és problémásnak érzem a terek jelzését is, nem tudni, mikor éppen hol vagyunk...

Voltaképpen ide kellene sorolnunk – ahogyan azt a korábban is tettük – a Janikovszky-féle *Kire ütött ez a gyerek?* szövegvariánsokat. Ám a „**pORCZYJÓ**” csoport Fegyvernekről egészen más igénnyel állt elő. Szatlóczy Edit csoportvezető-rendező „nagyszínházat” csinált a műből, komplett díszlettel-jelmezzel, cselekményekkel dúsítva. A mama szinte végig vasal, tereget, az apa és a nagypapa sakkozik, a nagyfi szunyókál a hintaszékben stb. Kicsit úgy tűnik, ez a sok minden egyelőre lefoglalta figyelmét, és neki sem sikerült a főleg szövegpoénokra építő epikai mű érvényes megjelenítése.

Ha nem is zárásként, de mindenképpen szólni kell azokról, akik a produkciók háttérében munkálkodtak. Mindkét regionális bemutató-napon (természetesen már előtte, a megyeieken is, ahol csak jártam) azt tapasztaltam, hogy a közművelődésben dolgozó kollegák kiemelt figyelemmel, empatikusan fogadták a gyerekeket. Mindenütt gondos tájékoztatást kaptak, és kísérőprogramok is voltak – játszóháztól a Gyulán fellépő fúvószenekarig. Utóbbi helyen talán sok is volt a program, történelmi játszóház, kézművesség – és bizony még a zsűri is versengésre lett hajlamos, amikor izgalmas kérdések megválaszolásával lehetett csokoládészeletekhez jutni. (Jó kiskérdéseket kaptunk!)

Vácott talán kicsit nehezebb helyzetben kellett helyt állni a kollegáknak (a Pest Megyei Közművelődési Intézet munkatársainak), hiszen a befogadóhely nem a sajátjuk, ők is csak vendégek voltak, ám ennek ellenére semmiféle fennakadást, problémát nem érzekeltünk. Volt idő a szakmai beszélgetésre is – igaz, az estébe hajlóan, akárcsak Gyulán, mindkét helyen sok volt a fellépő. Köszönet a szervezőknek, és a befogadó intézmények munkatársainak is. Köszönet a szívélyes vendéglátásért, a jó hangulatért, amit játszók, csoportvezetők, kísérők és zsűri egyaránt tapasztalhattak.

Összegzés

A magukról szólók: Az idei tavaszi felhozatal legérdekesebb vonulatát számomra az *én-játékok* képezték. Azért nem *életjátékot* írtam, pedig talán az lett volna a helytállóbb megnevezés, mert az említett előadásokban pontosan azt érzékelttem, hogy saját magukat kutatják a játszók. Volt, amelyik nevében is hordozta ezt a szándékot (*Én. Kaktusz*, Budapest), volt, amelyik csupán reflexióiban, a körül-világra adott fricskákban, válaszokban. Ugyanúgy önmaga határait keresi persze minden játszó, de voltak, akiknek az előadásai is erről szóltak. Megállapíthatjuk azt is, hogy tán épp ezért kerülnek elő Janikovszky Éva opuszai is. Feltehetően azok veszik elő a kamaszkor problémáit megfogalmazó írásokat, akik nem tudják-merik a rögtönzések során előkerülő szövegekkel elmondani gondolataikat. Láttunk ezekből is meglehetősen jó humorral és sok mozgással, pontosan megrajzolt előadást, sőt, komplett nagyszínházi elképzeléssel formáltat is.

Azok, akik bátran vállalva önmagukat, olykor saját mondatokból fogalmazták az előadást, izgalmas és érdekes mondandóval álltak elénk. Lenyűgözött őszinteségük, amely sohasem volt öncélú magamutogatás – és egymás iránti felelősségük.

A mesélők: Az előadásokat nézve megállapítható, hogy változatlanul népszerűek gyerekszínház-berkekben a mesék, történetek színpadi adaptációi. A legtöbb próbálkozás már kész dramatizálást használt fel, és legtöbbször jó ritmusban, tisztán vezetve a fő cselekményszálát adták elő produkciójukat. A kihagyásos, vagy mozaikos cselekményeknél többnyire világosan érzékelhetőek a főbb pontok, és a karakterábrázolásban is jónak ítélni lehet a kísérleteket. Öröm, hogy sok helyen behozták az élő zenei kíséretet, és ügyesen alkalmaznak hangkulisszát is.

Egy-két alkalommal beleszövődnek az előadásokba egyéni, izgalmas színpadi megoldások, bábok és játszók, vagy bábok és árnyjáték kombinációi, ami azt bizonyítja, hogy kísérleteznek a rendezők, keresik a színpadi megvalósítások határait, erősítik a vizualitást, aminek személy szerint nagyon örülök.

A verselők: Számomra külön boldogság az is, hogy még mindig dívik a szerkesztett játékok divatja, noha el kell mondani, hogy idén mintha kevesebb játékot és több lírát érzéltem volna. Kevés ritmus-alapú játékkal, de szerencsére annál több olyannal találkoztunk, amely kortárs költők verseiből épült. (No, meg persze ott vannak az örök svéddek...) Az is észrevehető, hogy ezek az összeállítások többnyire értékes irodalomból építkeznek. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a kortárs költőkkel való találkozás milyen fontos – hiszen ezek az írások többnyire a mai gyerekek számára ismerős gondokról, és ismerős (mi több, lassan nekünk érthetetlen!) nyelven szólnak. Az igaz, hogy a kör, amelyből merítenek a pedagógusok, még mindig szűk – ajánlom itt is, legalább az ízelítő kedvéért pl. az Aranysityak című válogatást. Persze, nagyszerű dolgokat lehet készíteni mindenkor az Állatok farsangja-féle régi-régi gyűjteményekből, vagy a Weöres Sándor–Nemes Nagy Ágnes–Kiss Anna és a többiek vonulatból szemezgetve, de néha nem árt az újakkal is ismerkedni.

Ami hiányzik: Gyakorlatilag nem láttam mozgáson alapuló, vagy táncjátékot, s általában véve is kevés a dinamikus mozgásokat alkalmazó játék. Mintha kicsit lustult volna a gyerekszínjászó-had, sok előadásból jelentős energiák hiányoznak. Hiányérzetet okoz az is, hogy az általános beszédállapot meglehetősen siralmas. Az sem vigasztal, hogy a csoportvezetők szerint dolgoznak a beszéden, és az már sokat javult. Általános hiba ez, nem csak a színjátszókra, a versmondókra is jellemző – elfelejtjük a magyar nyelv szabályait, elfelejtünk életszerűen beszélni, idegen hangsúlyok, fölösleges nyomatékok kerülnek a beszédbe, elnyújtott és éneklős hangletéseket alkalmazunk. Talán még nem késő riadót fűjni – figyelem, beszélni nehéz, tanulni kell!

Sokszor érzem, hogy sok csoportnál hiányzik egy külső szem, aki az öltözékeket felülbírálná. Mert nem lehet mindenhez (sőt, nem is kell) jelmezbe bújni. De hogy valaki a saját ruhatárából mit visel egy előadásban, és az hogyan viszonyul a többiek ruházatához és a játék „szándékaihoz”, azt igenis látni kellene valakinek. Mint ahogy azt is jó lenne észrevenni, ha a játék dinamikájával, energiáival gondok vannak. Vagy éppen azt, hogy szükségeltetne egy kis hangzó háttér, hogy az előadás akusztikus szövete gazdagodjék.

7. kép: Én. A budapesti Kaktusz csoport előadása. Rendezte Juscák Zsuzsa és Sereglei András. Kaposi László felvétele

Ami jó: A térszervezés – és általában a színpadi gondolkodás – egyre jobb. (Ezzel együtt nő a megvalósítások, rendezések átlagos színvonala is.) Jó, hogy a legtöbben tudatosan választanak teret az előadásukhoz, így kevésbé esnek abba a hibába, hogy a nagyszínpad varázsának engedve lehetetlen helyzetbe hozzák ehhez nem szokott színjátszóikat.

Egyre többen adják fel a díszletezéssel és a bonyolult átállásokkal való kilátástalan küzdelmet. Ha építkeznek, akkor jelzésszerű díszleteket használnak, mint ahogy a jelmez és az eszközhasználat is egyre célirányosabb, letisztultabb. Lehet, hogy ez a gazdasági válság hatása. A magam részéről nem hiányolom a nagy festett háttereket (ami ráadásul statikus, hiszen egyetlen helyszínt rögzít), és nem hiányoznak – itt azért most sóhajt egyet a bennem élő kislány, aki valaha szintén szeretett volna szép ruhákban díszelni – az elsőáldozós vagy koszorúslány ruhába öltöztetett királylányok sem. Néhány sál, lepel is remekül megteremthet illúziókat. Ha valakinek van lehetősége világítani, akkor sem csupán a lámpákra bízva a hatásokat, hanem foglalkozik a lényegi dolgokkal is. Ha viszont világít valaki, akkor vagy kalkulálja be az idegen helyszínt, és szánjon akár előzetesen több időt a technikával való ismerkedésre, vagy legyen egy „utaztatható” verziójú világításterve is!

Jó, hogy a legtöbb gyerek felszabadultan játszik (s nem bohóckodik) a színpadon. Jó, hogy érezni az egymás iránti figyelmet és felelősséget. (Jó, hogy a nézőtérben ülő gyerekek is ezt a fajta figyelmet tükrözik. Általában.)

Jó, hogy egyre kevesebb a tabu, és egyre kevesebb a hamis megszólalás. Jó, hogy a bizalom légkörét érzem a legtöbb előadásban, a kényszer helyett. És jó, hogy többnyire őszintén lehet beszélgetni a problémákról is a szakmaikon.

(2011. május)

A nyírbátori regionális találkozóról

Dolmány Mária

Nyírbátor olyan helyszíne a Weöres-találkozóknak, ahonnan jó érzéssel, feltöltődve mennek haza a csoportok. Bár a regionális bemutatókon már nem minősítjük a csoportokat, így az előadások után az elismerő oklevelek azonnal átadhatók, a szervezők programmal készültek a csoportok számára, hogy míg vezetőik a szakmai beszélgetésen vesznek részt, a gyerekeknek tartalmas elfoglaltság lehetőségét teremtsék meg. A szervezők mindent megtettek azért, hogy fesztiválhangulat alakulhasson ki, hogy a csoportok valóban jutalomként élhessék meg ezt a bemutatkozási lehetőséget. Témájában és színházi nyelvezetében, csoportvezetésben és munkamódszerben egyaránt színes, tartalmas szombatot töltöttünk Nyírbátorban.

Galagonya (Nyíregyháza): *Bradley, az osztály réme*

Mócsánné Nagy Ágnes az egyik legnehezebb feladatra vállalkozott, ifjúsági regényt állított színpadra. Louis Sachar regénye a kiskamaszok körében nagy népszerűségnek örvend. Főhőse, az önbizalomhiányban szenvedő fiú sajátos gyermeki világban él, mikor magában van szobájában. Megértésre, valódi odafigyelésre, elismerésre vágyik, de féltelme az elutasítástól, a sikertelenségtől folytonos védekezésre készíti. Ezért inkább szándékosan nem tanul, állandó nagyotmondásokba, hazudozásokba menekül. A regény izgalmát az adja, hogy sikerül-e innen felállni, megváltozni. Ennek a küzdelemnek a kibontását váránk az előadástól. Annál is inkább, mert a nyitó jelenet igazán izgalmas, mozgalmas jelrendszert, színpadi fogalmazást ígér. Egyszerű monoton, de energikus mozgással érzékeltették a tizenévesek világát, azt a gépezetet, amibe vagy betagozódasz, vagy magányossá leszel. Érzékletesen mutatták meg szavak nélkül, hogyan alakulnak, bomlanak a kapcsolatok. Izgalmasan villantották fel Bradley belső világát. Izgalmas tér és játékformát találtak a lányok-fiúk viszonyának érzékeltetésére is. Mindezt szavak nélkül, játékkal. De itt sajnos elfogyott az energiájuk, és a történet igazi játéklehetőséget kínáló részére már kevés ötlet maradt. A történet csak felmutatás szinten került színpadra. Az igazi drámai helyzet, a küzdelem elmaradt, így vázlatos, hiteltelen tanmesévé vált az előadás.

Alföld Gyermekszínpad (Debrecen): *Füles születésnapja*

Várhidi Attila előadása ismét arról tanúskodik, hogy a rendező képes kihozni tanítványaiból a maximumot. Remek figurákat tudnak teremteni – úgy formálták meg a klasszikus mesefigurákat, hogy

abba a játszóknak saját egyéniségét vitték bele. A történetet keretjátékkal kezdi. A színpad kényelmes fotelba a szélére ülteti az írókat, akik kisfia unszolására belekezd a jól ismert történet mesélésébe, és természetesen a mese történéseit látjuk megjelenni a színpadon. Ám a keretjáték két szereplője végig a kép szélén ül, néha zavaróan, néha nem tudva, hogy mit kezdjen magával, miközben kibontakozik előtűnk a történet. A Micimackót alakító leány a kamaszkornak azon a fokán áll éppen, amikor nehéz vállalni önmagunkat, hát még azt, hogy a nálunk néhány évvel idősebb fiúval (Füles) szemben – szemébe nézve – játszunk. Ettől játéka eluralkodtak a tekintetváltás elkerülésére kitalált pótcselekvések.

Abrakadabra (Debrecen): *Felhőnéző*

Elsőre szerkesztett játéknak tűnő előadásuk, melyet Tarr Annamária szerkesztett és rendezett, indián versekből, dalokból, szokásokból építkezik. Ám hamar kiderült, nem a szövegek a fontosak játékaiban, hanem az indiánok életérzéséhez, -felfogásához oly nagyon közel álló közösségi lét, az élet eseményeinek közösségként, rítusok által való megélése. Ezt éreztük előadásmódjukon is. A gyerekek majd hogyan tudomást sem véve a színpadi helyzetről, a közönségről, maguknak játszottak, befelé. Láthatóan mindannyian benne voltak, mindannyian megtalálták helyüket a játékban, élvezték azt. Időnként elemelkedett pillanatok tudtak létrehozni. Ám a színpad több, mint a belső játék, a pedagógiai értékes munkát követnie kell egy jóval kevésbé pedagógiai, sokkal inkább rendezői szakasznak, amely a belső értékek megjelenítéséhez megtalálja az érvényes formát, színpadképet, szerkezetet.

A megyei és a regionális fordulókön is több olyan előadással találkoztam, amelyben az értékes, igényes, átgondolt munkát tönkretette a csoportvezetőnek az a gyengesége, hogy nem akarta megsérteni a nagyon lelkes gyermekeket, vagy szüleiket azzal, hogy az általuk nagy műgonddal elkészített jelmezt, díszletet kidobja az előadásból. Így az egyik elsődleges hatás, a látvány sérül, a játszóknak pedig jelentős hendikeppel indulnak a nézők megnyeréséért.

Sárga rózsza (Sátoraljaújhely): *Lúdas Matyi*

A gyermekszínpadokon oly népszerű történet rengeteg feldolgozásban létezik. A történet pedig igen nehezen játszható. Az ismétlődések, amelyeknek ki kell találni a módját, a furfangját, hogy bár a néző az első pillanattól tudja, hogy be fog következni mindhárom verés, mégis hogyan tehető izgalmassá, hogyan tölthető meg új és új jelentéssel a második, majd a harmadik verés. És még ott van a mesélő kérdése is... Végzőné Fazekas Aranka csoportja lendületes játszókból, nyüzsgő gyerkőcökből áll. Némelyikük igen otthonosan mozog a színpadon, míg mások megszeppenve követik a játékot, dekorációt képezve a játszóknak mögött. Nem kis feladat sok gyereket, tömeget mozgatni a színpadon. Átgondoltságot, indokoltságot igényel minden tömeges akció. És még valamit: következetes és pontos térhasználatot. Játékaiban a jelenlét indoklásának, a szándéknak a megtalálása rendszerint a térhasználatot feleltette el a csoportvezetővel. Fontos lenne azt is figyelembe venni, ha fesztiválra készítünk előadást, hogy miért veszünk elő egy történetet, mit akar a csoport mondani, közvetíteni vele. Fokozottan jelenik meg ez az igény, ha ennyire gyakran megjelenő, közismert történetet viszünk színre. Tudnunk kell már a munka elkezdése előtt, hogy mi közünk nekünk ehhez a történethez.

Abakusz színjátékos kör (Debrecen): *A cigányok, a légy, meg a...*

Nánási Sándor és a köré szerveződött ifjú alkotócsapat igen nagy fába vágta a fejszéjét, és az nem tört bele. Remek játszóknak, sodró játék, fergeteges, vidám-kesernyés jelenetek jellemzik előadásukat, ami nem is egyszerű történet. A három szálon futó cselekmény, a három ellenérdekelt csoportosulás egyazon célért, a bendő megtöltéséért. A jólétért folytatott küzdelem egy végzetesen hibás döntésen bukik el. A történet társadalmi mondanivalója, az egymáson átgázolás, a gazdagság hajszolása akár önmagunk és a hozzánk tartozók veszélybe sodrása árán is, és a társadalmi hatalom tehetetlensége, meggondolatlansága napi szinten jelen van életünkben. Az előadás humora, a játék stílusa meg tudja emelni, ironikussá, torokszorítóvá tudja tenni ezeket a gondolatokat anélkül, hogy prédikálna. Ötletekkel teli jelenetek, szerethető, együttérzést keltő figurák jellemzik játékaikat.

Bendegúzok (Sirok): *Az aranytuskó*

Gál Zoltán munkája elsősorban a csoport adottságaira, tanítványai játék- és megmutatkozási vágyára épít. Néha túlságosan is. A tipikus cigánytörténet, a csavaros észjárású, egymást lepipálni, megrövidíteni akaró komák vidám története *Az aranytuskó*. A színpadi teret jól használó, a három tehetséges fiút irányítani képes rendező elfeledkezni látszik többi szereplőjéről. Nem egyszerű feladat, amikor három erős személyiséget, három magamutogatásban versengő fiatalembert kell kordában tartani. Talán éppen ezért annyira feltűnő, mikor a többi szereplő feladata nincs pontosan kitalálva. A három cigánylegény játékát,

humorát ők is igen élvezik, olyannyira, hogy rendszeresen belső közönséggé, az előadás nézőjévé válnak. Darabjuk nem akar sokat mondani, egy helyzetet akar megmutatni, és nem mellesleg jutalomjátékává válik a három fiatalembernek.

Bolyaisokk (Debrecen): *MI újság*

Bessenyei Zoltán olyan színházi formát kínál csoportjának, amely még a profi színjátszóknak, színészeknek is hatalmas rizikót jelent. Az előadás sikere kiszámíthatatlan. Játékuk helyben improvizált jelenetek füzére. Az előadás napján a napilapot, helyi újságot végiglapozgatva válogatják ki a játszókat azokat a főcímeiket, mondatokat, amelyeket izgalmasnak találnak, beszélgetnek róluk, és néhány cölöpként levert indítómondat, kezdőhelyzet, színpadi forma segítségével hívásával a nézők szeme láttára alakulnak ki, vagy éppen hálnak el a jelenetek. Rengeteg múlik azon, hogy éppen milyen állapotban vannak a játszó, mennyire érzik egymás rezdüléseit, mennyire képesek koncentrálni, együtt élni a többiek játékával. Vitatkozni lehet azon, hogy vajon ez a forma színházi előadást eredményez-e vagy csupán megmarad az improvizációs tréning szintjén. A gyerekek kockázatos vállalkozása azonban tagadhatatlan bizonyítékát adja annak, hogy milyen szoros kapcsolat van köztük, mekkora improvizációs gyakorlattal rendelkeznek, mennyire ismerik egymást, mekkora vállalkozói hajlam rejtőzik bennük, hiszen egy-egy mozdulat, szó, gesztus elindít egy játékot, amire kivétel nélkül reagálnak a többiek, és kikerekedik valami. Ez azonban nem garantálja a nézői élményt, az előadást, annak értékét. A rendező a gyerekek gyakorlatára, fantáziájára, talpraesettségre épít egy olyan felfokozott helyzetben, ahol az ő korosztályuk leginkább leblokkol. Előadásukra is a hullámmás volt a jellemző, egy-egy elkapott szál után a kínlódás, míg valakinek nem sikerül újra oldani a társakat egy jól sikerült beindító mondattal.

Paff színpad (Sirok): *Variációk egy Burns versre*

Rajnavölgyi Vilmos játéka a stílusgyakorlatok tematikájára épít. Ötlethalmaz egy témára. Nem akar semmi nagyot, mélyet mondani, csupán játéklehetőséget, széles spektrumú megmutatkozási lehetőséget teremt tanítványai számára. Könnyed játék, egyszerű szerkezet, amely valóban megmutatja: ennyik vagyunk, ezt tudjuk most.

Lenszirom Színház (Nyírbátor): *Lidércek*

Egy cseh meseírótól, Maria Durickovától a Lidércek című mesét, Vona Éva csoportvezető egyik gyermekkori kedvencét dolgozták fel. A történet egy falucska életének legnehezebb időszakát dolgozza fel. Idilli környezet a falu a közelben lévő tóval, ám a tó egy másik létforma, a lidércek gonosz világának árnyékát veti a falu ifjú édesanyáira. Egy ősi történet, amelyben a gonoszok elrabolják az ifjú anyát, hogy gondozza, táplálja helyettük utódaikat – rettegésben tartva ezzel a környéket, mígnem egy bátor férj meg nem fejtí a legyőzésük titkát és túl nem jár az eszükön. A csoport következetes, tisztán átgondolt színpadi nyelvvvel kommunikál: a hangokat, a zajokat ők maguk keltik a színpad széleire elhelyezett eszközökkel, a mese szövegét a mesélő szerepének szétosztásával, a térváltások közben teljes természetességgel elmondott önnarrációval oldják meg. Az előadás terét a zsinórpadról lefogott két hatalmas, áttetsző fehér lepel adja, amely kétoldalt összekötve a fiatal család otthona, leengedve, megvilágítva, árnyjátékban a tó világát, a lidércek alvilági létezését, az árnyjáték adta lehetőségeket kihasználva a túlvilági lények és az ember erejének eltérését tudják érzékeltetni az árnyak méretével, majd a megmeneküléshez szükséges kulcslyuk megformálásának eszközévé válik. Az előadásban szépen kimunkált mozgásokkal dolgoznak a játszó. Kár, hogy a fiatalasszony megmentésének izgalmas menekülő jelenetéhez az ötletek hiánya – vagy a begyakorlottság hiánya, annak leplezése – miatt stroboszkópot használnak. Előadásuk színházi hatásosságát érzékeltettük a nézőtérre ülő gyerekek csöndjében, együtt érző feszültségében, majd annak feloldódásában.

Gézungúzok (Újfehértó): *Oda vagy Csoda*

A felnőtté válás ellen a mesék segítségével hívásával folytatott küzdelmet szeretne volna színpadra vinni a csoport, de valójában a mesék-kavalkádja jelent meg ebben a játékban. A keretjátékban egy édesanya próbál lányának elalváskor mesét mondani, hogy rémálmait elűzze. A mesék megelevenednek, a klasszikus szereplők összekeverednek, mai kamaszos tulajdonságokkal ruházódnak fel, ami mind indokolatlan, esetleges. A csoport és Tomasovszkyné Szilágyi Ildikó szándéka, hogy a történet arról szóljon, hogyan foszlik szerte a mese csodavilága a felnövekedéssel, a felnőtté válással, nem tud megvalósulni. A részletekben, az egyes karakterek, jelenetek, mondatok megformálásában elveszett a csoport, és elveszítette ezzel a mondani valóját is.

A győri regionális találkozóról

– és még sok minden másról...

Kaposi László

I. (Pár héttel a regionális után)

Bartók Béla Megyei Művelődési Központ, Győr – 2011. május 14.

Majdnem egy hónap telt el, és annyi minden történt azóta... Mi is lehetne a dolga egy rendezvénynek, mint az, hogy nyomot hagyjon maga után? Maradjon meg valami a résztvevőkben! Ott voltam, és jó volt, ez meg ez kiváltképpen szép, érdekes volt... és beugranak a képek, ha akarjuk, ha nem.

A felmenő rendszerű országos találkozón a regionális a középső lépcső. A gyerekek az első előadás (felnőtteknél a *premier*) nagy-nagy izgalmán már túl vannak a megyei találkozóval. A több megyét érintő területi rendezvény két-három héttel később már jutalomjáték, egyben újabb nagy feladat a csoportvezetőknek: ismét úgy kell felpörgetni a darabot és a csoportot, mint tették az első előadásra. És ez nem könnyű, néha lehetetlen. Hivatásos színészek ez a dolga nap mint nap, de a gyerekek nem azok. Szerencsére. Ők „normális” emberek, akik valamiért most a dráma, a színház nyelvén és eszköztárával *játszanak*: nem tudatosan, de a problémáik feldolgozása, kijátszása végett, vagy az önmegvalósítás pillanatnyi szándékától vezérelve, az önkifejezés miatt, nagyobbaknál a közlésvágy miatt, mert mondandójuk van a világról a világnak, vagy éppen csak azért választották, mert a „színházi” találkozási lehetőséget ad: intenzív közösségi élményt. Az utóbbiból pedig vészesen kevés van. Szóval: a tevékenységet és/vagy a társaságot választották valamiért, de nem azért, hogy sorozatban játsszanak majd egy ilyen-olyan darabot, amit akkor, amikor belekezdtek, semennyire nem ismerhettek, hiszen többnyire fogalmuk sincs arról, hogy az majd milyen is lesz. Gyakran a vezetőjüknek sincs erre vonatkozó tudása. Nem a szakértelem vagy a tervezés hiánya miatt: a gyerekek élményanyagából kiinduló játékok esetében, ezek napjainkban szerencsére ismét egyre népszerűbbek, nem lehet előre tudni azt, hogy miből és milyen szerkezetekre feszítve készül majd előadás. Gyakran még azt sem, hogy egyáltalán lesz-e abból, amit dramatikus eszközökkel feltárunk, valami mások számára is megmutatható.

Az első emlék a győri rendezvényről roppant prózai: ott, ahol már sokszor jártam, hajlamos vagyok nem odafigyelni a közlekedésre, és ha nem is hosszú időszakokra, de elkeveredni... Emiatt persze csak időt veszítek, mást nem, de néha az is probléma lehet. És sajnos a második emlék is közlekedési: Győr is azon városok közé tartozik, ahol a belvárosban újabban már csak fizetőparkolóban lehet letenni az autót. Ez pedig egy egész napos program során anyagilag meglehetősen nagy teherterhelés (miért ne mondanánk el: a „zsűrídíjak” már kb. egy évtizede „szinten tartott”, vagyis kis pénzeket jelentenek, miközben újabban a vidéki városok is a fővárosi csúcsövezetek szemérmetlen parkolási díjait kérik el). Még jó, hogy baráti segítséggel megoldható a helyzet (persze ehhez vendéglátómnak, kollégámnak haza kellett szaladnia a „Bartókból”, mert az említett eltévedés miatt az utolsó pillanatban érkeztem).

A rendezvény szervezője, Farkas Mária lelkiismeretes, gondos szakember – a gyermekszínházi szervezői között „stabil pont” hosszú ideje. Azon kevesek közé tartozik, akik megmaradtak közművelődési funkcióval a Bartók Béla Megyei Művelődési Központban. Marika kiválóan teszi a dolgát: mindig megteremti a feltételeket, megszerzi azt a kevés pénzt, amiből emberségesen és tisztességesen meg lehet csinálni ezt a találkozót, úgy, hogy a gyerekek nemcsak a programra kapnak lehetőséget, hanem például kapnak enni is a hosszú fesztiválnap során, és kis ajándékokat is vihetnek haza.

A találkozó azzal indult, hogy Wenczel Imre tanár úr köszöntötte a vendégeket. Állítható, hogy a népes győri gyermekszínházi csoportvezető, diákszínpadi rendező, színházi neveléssel foglalkozó társaság tagjai valamennyien – Gogol mintájára – Wenczel Imre köpönyegéből bújtak elő. Mindenkit képviselt, aki helyben ezzel foglalkozik: teljes joggal kapta a házigazda szerepét. És mennyivel, de mennyivel jobb az, ha egy szakmabeli köszönti a vendégeket, olyan, akinek személyesen is *ügy* az, amiről szó van – viszonyítva ahhoz, amikor például egy politikus jön oda, akinek fogalma sincs a dolgokról, nem is érdekli az, amit megnyit, és a saját szereplése után azonnal lelép. Imrétől emberséges mondatokat és egész napos odafigyelést kaptunk.

A műsorvezetőknek a megyei és regionális rendezvényeken mindig jelentős szerepük van: még egy gyengébb előadásokat hozó rendezvényből is tudnak fesztivált csinálni. (És ez fordítva is működik: nem Győrben, de volt már alkalmunk megtapasztalni ennek a szerepnek a túllihegését, túlbeszélését, a program elnyújtását, a kényszeres animátorkodást, miszerint „akkor is megjátszatom a teli nézőteret, ha csúszásban van a program”... Ennek a tevékenységnek is vannak „patentjei”, gyakran alkalmazott megoldásai, amelyek minden kollégának ott vannak az eszköztárában, és időnként láthatók egyéni,

izgalmas, színes, újszerű megoldások is. Azt hiszem, hogy mint a szakterületen általában, itt is az *ízlésnek* van központi szerepe: azon múlik, hogy a műsorvezető rátesz-e még egy nézőmozgató játékot vagy nem, még egy pár mondattal élvezetesen tölti az időnkét, vagy „lenyomja a konferálást”, és a néző pedig „üresben” várhatja két-három percig a következő előadást, amiről persze soha nem tudja, hogy ha már bekonferálták, akkor miért nem kezdődik. Élményfolyam lesz-e, vagy darabokra tördelt program, fesztiválhangulat lesz-e, vagy csak előadások egymásutánisága – nem mindegy a résztvevőknek, szervezőknek.) Jó volt most látni ebben a szerepkörben Frankó Katát, aki sikeres előadásaival rendezőként már több alkalommal volt országos fesztiválon, és az ezen a napon valamivel halványabb segítőjét, Fekete Anikót is. Munkájukat látva időnként felvetődött a gondolat, ami a drámapedagógus szakma alapkérdései közé tartozik, hogy mennyire *szabad* spontánnak, illetve mennyire *kell* tudatosan tervezettnek lennie annak, amit csinálunk. A nap során voltak olyan pillanatok, amikor azt éreztem, hogy talán jobb lett volna, ha valamivel többet kapunk a két előadás közötti „időtöltés” alaposan végiggondolt, megtervezett változataiból.

Az előadások egyszer már bizonyítottak, megkapták a maguk jól megérdemelt arany minősítését, és ezzel a jogot a regionális bemutatón való részvételre. Ez garancia a magas átlagszínvonalra – és a zsűri teljes joggal gondolhatta ezt a délelőtti program alapján. A délutáni program kissé leengedett, de még ekkor is inkább csak az volt a kérdés, hogy a tisztes átlag mellett kapunk-e olyan pillanatokot, amelyekre például egy ilyen beszámolóban, egy hónap elteltével is emlékezni fogunk: nem azért, mert akarunk, hanem azért, mert nem tehetünk mást.

Erős emlékkép: a nap felütése a negyedik előadás volt. Elegánsan, és egyszerűen rendezték át a teret: van két szék a színpadon, az a zsűrié, telepedjetele azok mellett. És máris mehettünk fel egy kamara-előadásra, a színpadra. Mindenki látta, tudta, hogy hová kell ülnie a következő negyedóra időtartamára. Nem kellett ehhez nézőtéri ügyelők, senki nem kezdett el szaladgálni a színpadon, hiszen mindenki tudja, hogy a színpad veszélyes üzem: működött az átállás. A győri SzínÁsz rendszeres vendége az országos döntőnek – azt a színvonalat hozták, amit megszokhattunk tőlük. A mobiltelefon mint apropó kapcsán életük, életünk fontos dolgairól beszéltek a gyerekek: gyerekek és felnőttek kisedés játékaikról, a telefont otthon felejtő gyerekről, vagy éppen a telefonáló, de gyereket a kocsiban felejtő szülőről. És tették ezt úgy, hogy játékaik minden pillanata egyszerre hordozta magában a nevetést és a szomorúságot: igen, ilyenek vagyunk („és ez gáz”). Ezt éljük nap mint nap, és igen, tényleg, ezekben a pillanatokban benne van ez a kütyü, a telefon is... Az *SMeSék – telefonTos* dolgaink nyakatekert, de tárgyyszerű című előadást Verebélyi Veronika rendezte.

8. kép: *Inferno*. A lendvai *Carpe Diem* csoport előadása. Rendezte Mess Attila. Kaposi László felvétele

A lendvai Carpe Diem Mess Attila rendezésében játszotta az *Inferno* című előadást (csoportvezető Kotter Gizella), ami minden elemében a diákszínházi felé tart – hiába, megnöttek a gyerekek. A produkció erős képekben fogalmaz arról a kegyetlen világról, amiben egy kis eltölthető idő jutott nekünk, mindannyiunknak. Gyakran válik témává az előadásban a média, de a média mint apropó mellett igazából a gyerekek saját világa áll a középpontban. Ennek része a színházi színházhoz, a csoporthoz való viszony is. Nem tartozik a nagymamák kedvence, kedves, mosolygós, a csak és kizárólag szerethető előadások közé az, amit a lendvaiaktól kaptunk: és milyen jó, hogy a gyerekeknek nem kell „elkennie”, nem kell hazudnia, elmondhatja gondját-baját egy előadás keretei között is. Teszik is a magyar nyelvű gyermekszínház jelentős értékét képező lendvaiak –, nem finomkodnak. Sőt. Néha talán túl is szaladnak az előadással: színházi patentekkel, bombasztikus hatásokkal dolgoznak, ezek jönnek sorozatban, a tartalom, a hitelesség, a nézőtérről is megérezhető személyes fontosság meg mintha kissé távolabb kullogna. Ezzel együtt az a színházi bátorság, amivel Mess Attila dolgozik, egyedülálló jelenleg a magyar gyermekszínházban. Kapott is érte hideget-meleget Debrecenben. (Tőlem is – de már előtte, Győrben.)

Megjegyzésre érdemes: a lendvaiak minden évben alanyi jogon jutnak be a hazai országos fesztivál döntőjébe, közben megnyerik magyar nyelvű előadásukkal a szlovén országos találkozót is... Nem veszik igénybe azt, hogy a hagyományoknak megfelelően úgyszintén meghívnanak egy csoportot Szlovéniából a magyar szervezők... Aztán eszembe jutott, hogy persze a nyárasdiak és a nagyváradiak is hasonlókat tesznek, rendszeresen eljönnek valamelyik megyeire, és továbbjutnak.

Emlékként megmaradt egy másik társadalmi töltetű előadás, a pápai Nem Art csoport *A kiskakas* című produkciója. Szép tanmesét kaptunk tőlük, amelyben az élet császára veszi el a kiskakas gyémánt félkrajcárját, s olyanok heccelik a lázadásra, „forradalomra” a kárvallottat, akiknek esetleg hasznuk lehet belőle. De akik maguk nem vállalják a kockázatot, nem segítik, nem támogatják. Van ezen kívül egy harmadik rétege is az előadásnak: a keretjátékban egy kukázó, láthatóan értelmiségi típusú figurával találkozunk, az egész mesét ő osztja meg velünk, de bele is kerül a saját történetébe. Reményteljes, bár nem minden ízében letisztult előadást láthattunk Tegyi Tibor rendezésében. A varrások mentén még nem dolgoztak el mindent. Ettől néha erős volt az esély arra, hogy szétesen a produkció, hogy a különböző síkokon történtek ne olvadjanak össze.

Bevillan még egy sor kép, ez már montázs – a legerőteljesebb benyomások a fentiek.

Utolsó emlék, nem is foszlány, nem rongyolódott szét, egészben van: kis terem, ahol sokáig beszélgetünk az előadásokról. Mert kíváncsi partnerek ülnek velünk: fontos számukra a visszajelzés. Annak ellenére az, hogy kaptak már ilyent pár hete, a megyein.

II. (Pár héttel az országos fesztivál után)

Debrecenben úgy néztem a győri regionálisról továbbjutott előadásokra, mint saját gyerekekre. (A mindenkori előzsűri mindig számom kérhető. OFF – sztorizok, nem ide tartozik, átlapozható: előzsűriztem „háromban” a Gyermekszínházi Szemlét. Volt olyan előadás, kettő is, ami után a zsűri nem hagyta ki a kérdést, hogy „miért került ez ide”. Az elsőnél jeles kollégám, aki egyedül, de rettenetesen nagyon akarta az adott előadás beválogatását, persze pont akkor nem volt bent a szakmai találkozón... megmagyarázni nem lehetett, legfeljebb kimagyaráztuk magunkat... És volt egy olyan előadás is, ami után én is szívesen elkerültem volna ezt a kérdést, mentem volna máshová, bárhová, de nem tehettem: *mea culpa*. És persze az ellentétes esetben a kincskeresőnek/kincset találónak nincs semmiféle érdeme, ha jó egy produkció, akkor „no name” az előzsűri, mondván: természetes, hogy azt be kellett válogatni. Még egy sztori: a távoli múltból, meghatározó élményem a gyermekszínház háttéréről, mögötteseiről. Még a pécsi országos gyermekszínház fesztivál idejében történt: ha már nem jutott be a csoportom a Pest megyei találkozóról az országosra – mert más ment tovább, aki jobban megérdemelte, bár ezt akkor nem volt könnyű az első pillanatban belátni –, ha a gyerekek nem, akkor legalább én hadd lássam a programot! Mentem is, néztem is. A zsűri mögötti sorban ültem. Nos, a később korszakos nagy sikereket elért csoportról mondta az ismert pszichológusnak az előzsűriző (neves) kolléganő, hogy „azért, ami most jön, nem vállalja a felelősséget”. Nagy siker volt, „a vak is látja, hogy ez jó” jellegű helyzet. A pszichológus kolléga kiment a színpad elé gratulálni... Utána persze mindenki (kivételek nélkül, persze) büszke volt az előadásra, a csoportra, a rendezőre... És, igen, lehetünk társtettesek is: a mostani, a 2011-es országoson volt egy olyan előadás, aminél bántam, hogy az előzsűri döntéshozatalakor éppen nem volt kedvem veszekedni, ugyanis egyetlen előadásnál fordult elő, hogy egyetlen kolléga javaslata alapján vittük tovább a produkciót – és hát, mint kiderült, nem kellett volna... ON)

A pápai *A kiskakas* ment először a „győriek” közül: a fesztivál negyedik produkciójaként, erős előadások között. Vagyis „jó szövegkörnyezetben”. A fesztivált hirtelen beindító és magasba rántó Lajtorja-előadás, a *Mézből avagy sárban*, majd az inárcsiak tematikusan fontos kérdéseket boncolgató, de egy epikus mű

kínálta csapdába belemászó, azokban benne is ragadó, színházilag kissé erőltetett előadását (*A kor, amelyben élünk*) követően jöttek a pápaiak. És kiderült, hogy ez az előadás jókor van jó helyen. A társadalmi mondandó könnyen dekódolható volt, gyereknek-felnőttnek egyaránt, és a közönség éppen vevő volt rá. Az előadás pedig sokat javult: letisztult, pontossá vált. Siker, osztatlan – nem úgy, mint a regionálison, ahol még vívni kellett érte: bár sejthető volt, hogy már csak a számára érezhetően fontos üzenet miatt is, a rendező kolléga megcsinálja a darabot...

A SzínÁsz előadása nem szólt akkorát Debrecenben, mint Győrben. Korrekt munka volt, jól szórakozott a közönség, de nem volt átütő az előadás: majdnem mindenki egy picit halványabb volt, egy kissé pontatlanabb vagy csak lassúbb... (Ez is csak azt igazolja, hogy nagyon nehéz – szerintem majdnem lehetetlen – belőni stabil szintet a gyermekszínháznál, éppen ezért nem is tanácsos nagyobb sorozatokban játszani őket... De nem is fenyegeti az a „veszély” napjaink gyermekszínházoit, hogy 20-30-as szériában játszhatnák előadásaikat...)

A lendvaiak előadása üzembiztosan működött: a mindig is jól játszó és mozgó fiatalok most a győri előadásnál sokkal érthetőbb színpadi beszéddel a közlés újabb csatornáit nyitották meg. A szakmain kirobbanó vita pedig – a sakkból vett kifejezéssel – borítékolható volt...

Uborkafrász

Huszedik alkalommal rendeztük meg a Weöres Sándor Gyermekszínház Találkozót, ami a magyar amatőr művészeti mozgalom egészét tekintve óriási eredmény, pláne, ha ezt egy civil szervezet koordinálja, irányítja a kezdetek óta. Kellettek ehhez elszánt, elkötelezett társak, személyek és intézmények. Továbbá rengeteg energia, ötlet a megvalósításhoz –, és sokszor a kötéltáncosok bátorsága is.

Minden évben előkerült az a fájdalmas felismerés, hogy a médiát egyáltalán nem érdekli a közel 6000 gyerek és 4-500 felnőtt színházrendező-pedagógus munkája, értékes teljesítménye. Keseregtem miatta sokszor, és kínomban már azon gondolkodtam, hogy kellene valamiféle botrány, ami ráirányítaná a figyelmet a nagyszerű eredményekre, az izgalmas és sokszor felnőtt színházak számára is példaértékűen színes és tartalmas előadásokra.

Ez idén sikerült a németországi járvány kapcsán, ami májusban kezdődött, és Hamburg volt a központja.

A Weöres Sándor Gyermekszínház Találkozó országos záró rendezvényére ebben az évben Debrecenben került sor, június 10-11-én. A hazaiak és több határon túli magyar gyermekszínház csoport mellett egy német csoportot is meghívtunk: a német szövetségi (vagyis nem tartományi) társszervezetünk joga volt, hogy a meghívandó csoportot kiválassza. Ők egy hamburgi csoportot javasoltak.

Május végére, június első napjaira a járvány vésszesen felgyorsult, a német orvosok és kutatók nem találták a járvány okát. A külföldön felbukkanó fertőzöttekről minden esetben kiderült, hogy Németországban fertőzöttek meg. Június 2-án már 3500 fertőzött beteget regisztráltak és már 21-en belehaltak a betegségbe. A fesztivál igazgatójaként a járványügyi központhoz (Országos Epidemiológiai Központ) fordultam tanácsért, de nem tudtak semmilyen segítséget adni, mivel akkor még a német intézmények a járvány okát sem tudták kideríteni. A német gyerekek egy kollégiumban aludtak volna a többiekkel, ahol közösek a mosdók, az étkező, és természetesen a szabadidős programokon is nyilván szoros kapcsolatban lettek volna egymással. Mérlegelnünk kellett, hogy kitehetünk-e több mint 500 gyereket egy esetleges fertőzésnek, vagy inkább vállaljuk, hogy

visszamonadjuk a német csoport meghívását, azt egy későbbi időpontra halasztva. Az elnökség egyhangú döntése után sajnálattal, de visszamondtuk a német csoport meghívását, ami nyilván kellemetlen volt a hamburgi csoportnak. Nyolc nappal később, a debreceni fesztivál első napján, június 10-én a német csoport vezetője eljuttatott egy hírt a Spiegel Online-hoz a meghívás visszamondásáról, amely az internetes megjelenés miatt gyorsan nagy nyilvánosságot kapott. A több mint 500 magyar gyerek veszélyeztetettsége lényegtelen volt számukra, csak a visszautasítás miatt érzett sértettség kapott hangot. A fesztivál második napján a hír nyomán azonnal megjelentek az országos tévécsatornák riporterei, és kizárólag a német csoport miatti „botrány”-ról érdeklődtek. (RTL hír volt például: „Fesztiválnak indult, botrány lett belőle!”)

Botrány szerencsére nem volt! A közel 600 résztvevő fantasztikusan szép és tartalmas két napot töltött együtt. Dolmány Mária elnök asszony pedig egész nap válaszolt a nem éppen jóindulatú kérdésekre. A tévéket, hírportálokat csak a negatív ügyek, botrányok érdeklik – és ha nincs botrány, akkor csinálni kell! A gyerekek előadásai, a fesztivál értékei nem kerülhettek szóba, több esetben a felvett anyagokból is kivágták ezeket. „Uborkafrásznak” degradálták a hírben a járványt. Ezzel szemben a németországi Robert Koch járványügyi intézet adatai szerint július közepéig 3602-en betegedtek meg, 51-en meghaltak, 838-an a legsúlyosabb tünetekkel, a súlyos vérszegénységgel és veseelégtelenséggel járó, úgynevezett hemolitikus urémiás szindrómával (HUS) küzdöttek, és több mint 100 fő szorul majd a későbbiekben dialízisre vagy veseátültetésre.

Felelősen döntöttünk, ez nem kétséges.

Elkeserítő azonban, hogy a nemzetközileg is elismert magyar gyermekszínház húsz év alatt összesen nem kapott itthon annyi nyilvánosságot, mint ez az eset, amikor viszont teljesen lényegtelen volt a gyerek, a művészet, vagy éppen a pedagógia. Mert az nem érdemel nyilvánosságot. Csak a mocsok.

Beszédes és tanulságos volt az eset.

Szakall Judit

Szilánkok
– szubjektív tabló a gyermekszínhátszók XX. országos fesztiváljáról,
Debrecen, 2011. június 10-11. –
Kis Tibor

Baljós előjelekkel kezdődött a XX. Weöres – gála. Az utolsó pillanatban megvont pénzügyi támogatás a háromnapos fesztivált két napra rövidítette. Celebszintű újságíróink is láttak végre hírt abban, hogy több száz színhátszó gyermek találkozik Debrecenben. Igaz, őket inkább az érdekelte, hogy miért nem jöhetett egy német csoport, ki evett uborkát?... Demján Sándor is értetlenül áll a semmirevaló művészeti szakkörök előtt, jobb szereti és hasznosabbnak tartja, ha nem holmi művészkedésre pazaroljuk az időt és energiát, hiszen az ötvenes években még Kossuth-díjat is kaphatott egy jól képzett bányász.

Mint tudjuk, a gyermekszínhátszó nem azért gyermekszínhátszó, hogy feladja. Csattanós választ adott ez a két nap, a látott huszonhárom előadás: a Weöres-fesztivál történetének egyik legmagasabb színvonalú országos gáláját. Ezt biztosan állíthatom, hiszen láttam az eddigi lakitelki, paksi, tatabányai, Marczibányi téri, debreceni gálákat is.

Hogy a szervezők sem adták fel, az is mutatja, hogy a fellépők négy színpad között választhattak, ez egy gyermekszínhátszó számára maga a Kánaán.

Nem tisztem, hogy elemezzem a gála előadásait, hiszen azt a felmenő rendszerben minden produkció esetében két-két zsűri is megtette már. Arról szeretnék néhány gondolatot elmondani, hogy miben hozott számomra szakmai újdonságot ez a fesztivál. Ez egyben azt is jelenti, hogy nem írok mindegyik előadásról, csak azokról, amelyek valamilyen momentum miatt megragadtak bennem.

A legfontosabb tapasztalat talán az, hogy aki „csak” elmesélt egy történetet, tette azt bár nagyon jól, nem került az élmezőnybe. Azok az előadások voltak a legjobbak, amelyek meg tudták mutatni, mi a viszonya a játészónak a történethez.

Ennek a leggyönyörűbb példája a **Nem Art** csoport *A kiskakas* című előadása. A népmese igazságot szolgáltat –, illetőleg szolgáltatott néhány évszázadig. A Nem Art előadásából megtudhattuk, hogy ez sincs már így. Egyetlen fontos dolog van: a pénz, és a kiskakas csak vesztes lehet a mai világban... Ez a borzasztó pesszimizmus viszont fel tud oldódni egy rendkívül jó humorú történetmesélési stílusban.

A térszervezés bravúráját láthattuk a **Vajk-játszók** *Csókaleányok* című előadásában. A színpad közepén létrehoztak egy szakrális teret, amely az előadás egész viszonyrendszerét átírta, s lehetővé tette, hogy a hét-nyolcéves játszóik időnként szinte filozófiai szinten nyilatkozzanak meg.

A **Nánai Apróságok** és a **Tekergőcök** azonos rendezői technikával dolgoztak. Mindkét csoport rendelkezik egy-egy kiemelkedő képességű színhátszóval, és a csoport többi tagjának játékát a rendezők ennek rendelték alá. Lehet vitatkozni ezen, ha pedagógiai szempontból közelítem meg, de színházi szemszögből tekintve a rendezőknek kell igazat adni. Ennek ellenpéldája a **Huncutkák** és a **Fóti Kisfiókák** játéka: itt a kollektív játék öröme láthatunk, vidám, összetartó közösségeket...

Rendkívül erős vonulatot képeztek azok a csoportok, akik a gyerekek szövegeiből hoztak létre életjátékot. Ezeknek az előadásoknak nagyon kemény, olykor brutális a társadalomkritikája. Nagyon nagy kár, hogy a felnőtt világ elé tartott görbe tükröt legfőképpen azok nem láthatják-látják, akiről szól. A korábbi évek életjátékai azt mesélték el elsősorban, hogy mi fáj „nekünk”, kamaszoknak. Mára ez is megváltozott. „Színre lépett” az önző, gyermekével nem foglalkozó szülő, illetőleg az az abszurd világ, amelyben nagyon nehéz megtalálni az igazi értéket.

Ebbe a rétegbe tartozik a **Carpe Diem Inferno** című előadása, ami a fesztivál legnagyobb szakmai vitáját generálta. Ezt az előadást lehet szeretni, vagy nem szeretni, de egy dolgot nem lehet tagadni: lenyűgöző erővel hat. Számomra a fesztivál legerősebb jelenetét produkálta: egy házaspár „neveli” gyermekét, a „szokásos” módon szidják, számon kérik a gyereket, minden a klasszikus keretek között zajlik – egyet leszámítva. Az „anyuka” is fiú. A felismerés pillanata után ellenállhatatlan erővel viszi magával az embert a helyzet abszurditása, humora.

Ha már a legeknél tartunk: a leglíraibb előadáskezdést produkálta a **Kaktusz Színhátszó Csoport**. Születések, egy-két mondatba belesűrítve – olyan szép, meghitt pillanatokot teremtenek, hogy a néző rögtön megérzi azt a lelki tisztaságot, amelyből az *Én* című előadás megszületett.

A **Szivárvány Színhátszó Csoport** *MindigTV* című előadása is ebbe a csoportba tartozik. Közhely, hogy mennyi szenny árad a médiából, éppen ezért bravúros ezt úgy elmesélni, hogy a néző azon szórakozzon, hogy milyen színvonal alatti módon szórakoztatják. Emlékezetesen erős pillanata az előadásnak a szemétdombra kidobott televíziókészülék monológja.

Miután kellőképpen elkeseredtünk, felháborodtunk visszataszító világunkon, jött a **SzínÁsz SMeSék, telefonTos dolgaink** című produkciója, és egy picit helyrerakta a lelkünket. Ők is elmondták, hogy milyen esendők, buták vagyunk mi felnőttek, de ezt olyan megbocsátó szeretettel és humorral tették, hogy felmenthettük magunkat. Lelket gyönyörködtető, fontos jelenete volt a játéknak az, amelyben az elfoglalt, oda nem figyelő apuka túlhajt az óvodán, és gyermeke magyarázza meg, hogy hova is kell mennie.

Bravúros történetmesélést mutatott meg az **Abakusz** csoportja. *A legyek, a cigányok, meg...* című előadásukat fergeteges tempó, vaskos humor és rengeteg játékötlet jellemezte. Nagyon mély társadalmi problémát járt körül az előadás úgy, hogy közben felhőtlenül szórakoztunk.

Külön úton jár a **Bolyaisokk** csoportja – improvizációkból építik fel előadásaikat. Nem rögzítenek előre semmit, de természetesen vannak előre kidolgozott paneljeik. Megveszik az aznapi újságot, és csak annyit beszélnek meg, hogy melyek számukra az aznapi legfontosabb hírek. Ez a technika gyermekszínházi berkekben egészen egyedinek számít. Természetesen ebből a technikából az következik, hogy nincs két egyforma előadás, és nincs két egyforma színvonalú előadás sem. Rendezőjük ezt tudatosan vállalja, és mi nézőként ezt akár elfogadjuk, akár nem, mindenképpen el kell ismernünk, hogy minden egyes előadás színházi-pedagógiai bravúr.

A **Lajtorja csoport** idén is fontos előadással jelentkezett. Számomra stílusváltást, méghozzá egészséges stílusváltást jelent a *Mézben avagy sárban* című előadásuk. Megszokhattuk, hogy a Lajtorja előadásaira jellemző a kellékekkel zsúfolt tér, a nagyszabású színházi eszközrendszer használata. Idén nem ezt láttuk. Olyan előadással jelentkeztek most, amely a kamasz életének egyik legfontosabb pillanatát, a pályaválasztást járja körül. Kedves humorral, és olyan intimitással teszik ezt, mintha közben nem is néznék több százan őket.

Mitől is volt ez a fesztivál erősebb, mint az előzőek? Húsz évre visszatekintve mindig az volt egy-egy fesztivál jellemzője, hogy volt két-három kiemelkedő csoport, a többi húsz pedig jól nézhető, de könnyen felejthető előadás. Ez az arány az idén úgy változott, hogy az előadások fele valamilyen szempontból emlékezetes volt.

Egységes tendenciák emelkedtek ki az átlagból. Nem lehet véletlen a rendkívül erős társadalomkritikai hangvétel, és megjelenési formája, az életjáték. Nem lehet véletlen az sem, hogy a szerkesztett játék (egy kivételtől eltekintve) eltűnt a palettáról. Azt azért nagyon sajnálnám, ha ez a tendencia végleges lenne. A mai kamasz is el akarja mondani a világról, amit gondol, már nem fogja vissza magát, nem udvariaskodik, és rendkívül kritikus. A ma legsikeresebb színházi rendezői pedig azok, akik ezeket az indulatokat színházi formába tudják önteni.

Tegyük azt azért hozzá, hogy nem csak az életjáték műfajában mutatott emlékezetes ez a fesztivál, hanem adaptációkban is.

Drámapedagógusként mindig azt mondjuk, hogy ez fesztivál, nem verseny, miközben azért gyerektől felnőttségig mindenki tudja, hogy ez igenis verseny, ahol a jobb csoportok továbbjutnak, a gyengébbek nem. Számomra mindig is hiányérzettel zárult az a fesztivál, ahol a zsűri nem mondta ki azt, hogy számára melyek voltak a legkiemelkedőbb előadások. Nem szeretnék ebbe a hibába esni, zsűri ugyan nem vagyok, de láttam a fesztivál összes előadását, és nézőként számomra leginkább a **Nem Art**, a **Vajk-játszók**, és a **SzínÁsz** tetszettek. Anélkül, hogy ismétlésbe bocsátkoznék, még néhány mondat a fenti előadásokról. A **Nem Art** *A kiskakasa* pontosan azt valósítja meg, ami a mindenkori színház álma. Úgy nevettek, úgy szórakoztat, hogy közben megdöbbsent, elgondolkoztat, belső állásfoglalásokra kényszerít. A **Vajk-játszók** rendezői ritkán jelentkeznek, de akkor mindig nagyot dobnak. Néhány évvel ezelőtt, szintén Debrecenben, a *Ki a macska?* című előadásuk mozgatta meg a szakmát, a *Csókaleányok* sem csak a térszervezése miatt fontos előadás. Ne felejtjük el, hogy hét-nyolc éves játzókról van szó, s a rendezői munka legnehezebb része az, hogy ezekből a gyerekekből hogyan tudja „kiszedni” azt, ami számukra és a nézők számára egyaránt fontos, és ez az előadás ezt a nehéz feladatot maradéktalanul megoldotta. A **SzínÁsz** előadása pedig talán azért ütött akkorát, mert már túl voltunk néhány olyan előadáson, ahol jól megkaptuk a magunkét, mi, felnőttek, olyan módon, hogy kezdett már kissé nyomasztóvá válni. A győri előadás mindezt feloldotta, megmutatta újra hibáinkat, de nem ítélkezett.

Amikor legmélyebb a válság, a művészetek akkor jutnak a legmagasabbra. Úgy tűnik, ez ránk nézve is igaz. Nem a gazdasági, pénzügyi válságra gondolok, hanem az értékválságra. A mai magyar társadalmat, az ezer sebből vérző közoktatást, az általános szellemi igénytelenséget a magyar gyermekszínházi produkció, megújult műfajok, és minden idők egyik legerősebb fesztiválja. Soha rosszabbat!

Amit a kritikus látni akar

XXII. Országos Diákszínjátszó Találkozó (Dombóvár, 2011. április 14-17.)

Jászay Tamás

Először is muszáj egynémely óvatos, a saját szerepemet illető kétely megfogalmazásával kezdeni a beszámolót. Ez persze (látszólag) sokkal inkább magamnak és magamról szól, s kevésbé a tárgynak és a tárgyról, vagyis a Dombóváron április közepén megrendezett XXII. Országos Diákszínjátszó Találkozóról és az ott látott huszonkét előadásról.

Gyakorló színikritikusként évről évre nagy öröm számomra, ha a diákszínjátszó találkozók szervezői felkérnek, hogy egy vagy több regionális döntőn zsűritagként vegyek részt. A magyar színháztörténeket közelebbről figyelni igyekvő kritikusként ugyanis mániákusan érdekel, hogy merre tart a hazai színház. Ezért tartom tehát fontosnak látni, hogy mi a helyzet az utánpótlással: vajon milyenek lesznek a következő színészgenerációk, melyek tagjai – mondjuk ki, sőt legyünk rá büszkék – nagy eséllyel a mostani diákszínjátszók közül kerülnek ki. Másfelől arra is kíváncsi vagyok, hogy vajon van-e kapcsolat, visszacsatolás az – egyszerűség kedvéért, s nem holmi implicit értékítélet miatt nevezzük most így – ún. professzionális színházak és a diákok munkái között. Röviden: tudni szeretném, hogy a diákok (illetve vezetőik) mennyire figyelik és követik az aktuális irányokat, trendeket, akár ideig-óráig ható színházi divatokat: ez az „elvárásom” legfőképp a szerző- és témaválasztásra értendő, s ritkábban a választott színházi nyelvre (igaz, az idei találkozó ebből a szempontból is okozott meglepetést).

Feltétlenül idézőjelbe kívánkozok az „elvárás” szó, hiszen a színikritikus elvileg preconcepciók nélkül kell, hogy beüljön minden színházi előadásra. Elvileg igen, gyakorlatilag viszont az emberrel ott van az aznapi jó- vagy rosszkedve, a címre rápillantva óhatatlanul átcikázó gondolat, hogy ezt a darabot épp most fogom látni harmincadszor és így tovább. Szintén nem kifogások után kutatok, inkább óvatosan, a magam számára is használható módon megpróbálom körülírni a következőkben, mit keresek akkor, amikor egy diákok által készített előadást nézek.

Szóval amolyan krédó akar ez lenni, amit mint az idei dombóvári találkozó egyik zsűritagja és a szakmai megbeszélések moderátora-vezetője (a másik Sebők Bori, kritikus kollégám volt) fogalmazok meg – utólag és előre egyaránt. A színház számomra: találkozás – ismeretlen emberekkel, elsősorban ma élő problémákkal, válaszra váró kérdésekkel. A diákszínházban tehát nem érdekelnek a jól csomagolt üzenetek, különösen akkor nem, ha a túlbuzgó pedagógus kizárólag saját elképzelésének kivitelezését végezteti el tanulóival (ilyet az országos döntőn nem láttam, regionális találkozókra viszont olykor döbbenetesen szembesülök vele). A színház és az őt működtető gondolat sosem lehet halott: azoknak és azokról (is) kell szólnia, akik készítették az előadást. Fokozottan igaz ez a diákszínjátszásra: a legnagyobb klasszikus (itt főleg értsd: kötelező olvasmány) is kopottan és hamisan szólal meg a színpadon, ha nincs semmiféle élő kapcsolat a veretes szöveg és az azt előadó személyek között.

Már az értelmezés-elemzés kérdéskörénél járunk: minek, mondjuk, Shakespeare-t játszani addig, amíg a diákok nincsenek tökéletesen tisztában a darab szerkezetével, dramaturgiájával, a szereplők viszonyrendszerével? Megfordítva is igaz persze mindez: jóval többre értékelem az esetleg még sután fogalmazó, de jóindulatúan igyekvő produkciókat a kitaposott úton fölényesen végigrappolókkal szemben. Mielőtt valaki félreértene – s ez szintén kritikuszi-zsűritagi hitvallásom része –, a diákszínjátszó találkozókra sosem azt az élményt keresem és/vagy kérem számon, amit például egy neves fővárosi művészszínház premierjétől elvárok. Sőt, továbbmegyek: még csak nem is profi előadások kicsinyített, megfiatalított, vagy lebutított változatait akarom látni. Viszont a játéko(sságo)t, a játékot megtermékenyítő bátor gondolatot, s azt a nehezen megragadható valamit, a *hatást*, amit amúgy minden színházi előadástól igenis megkövetelek, a diákprodukcióktól talán még jobban. Éppen a résztvevők fiatalsága és úgymond tapasztalatlansága jogosít fel erre – ha ugyanis valaki ebben az életkorban hozzázokik ahhoz, sőt természetessé válik számára, hogy kizárólag őszinte, belülről fakadó megoldásokkal érdemes a színpadon (is) dolgozni, a leckét talán később sem felejtí el.

És akkor a hosszúra nyúlt bevezető után ideje számot adni végre dombóvári élményeimről. Fentebb már esett szó elvárásokról, újra előhozakodom hát velük: országos döntőről lévén szó, abban bíztam és azt reméltem, hogy amolyan *crème de la crème* élményben lesz részem, vagyis tényleg és kizárólag csak a legjobbakat kell majd egymással összevetni. Nem így történt – s utólag azt mondom, szerencsére. A mezőny ugyanis meglehetősen széles volt, a zavarba ejtően naiv produkcióktól a közsínházi hatásmechanizmusra építő előadásig bezárólag mindent láthattunk a találkozó három napja alatt. Ez

korántsem a regionális döntőket zsűriző kollégáknak szóló kritika megfogalmazása, hiszen egyfelől biztos vagyok benne, hogy valóban a legjobb csapatokat juttatták tovább, másfelől nem volt olyan előadás, ami ne birkózott volna meg több-kevesebb sikerrel az önálló színpadi világ megteremtésének gyötrelmes feladatával.

Az előadások alapvetően két nagy csoportra voltak oszthatók aszerint, hogy már meglévő szöveggel dolgoztak, abból indultak ki, vagy pedig kifejezetten az előadók-alkotók által, saját magukra íródtak. Nem véletlenül említem először a szöveget: miközben a korszerű színházműveletek a textusra csupán az előadás egyetlen, s korántsem a legfontosabb elemeként tekintenek, a magyar színházi hagyomány megrögzötten szövegközpontú, s ez a diákszínházi előadásokon is erősen rajta hagyja a nyomát. Persze ezt helytelen volna a hazai hagyomány kritikátlan átvételének tekinteni, hiszen a kitűzött pedagógiai célok megvalósításához evidensen szükséges egy biztos alap, s egy jól ismert és/vagy közkedvelt klasszikus szövegnél keresve sem találni jobbat. Kivéve talán azt az esetet, ha a játszó kreatív energiáiból futja egy önálló verzió megírására.

A szövegcentrikus produkciókra még visszatérünk, már csak azért is, mert a találkozói előadásainak elsőprő többsége ide volt sorolható, de muszáj megemlíteni két kivételt. Mindkét előadás a tánc, vagy inkább – mivel ez általánosabb kategória – a mozgás nyelvén próbált megfogalmazni érzéseket, impressziókat, gondolatokat egy-egy ismert szűzsé mentén. Herold Eszter nevéhez fűződik mindkét budapesti előadás: a *Csehova a Három nővér* motívumaiból építkezett, a *Bernarda-ház* pedig García Lorca hasonló című darabjához közelített. És bár fiatalabbak is elkezdhetik, azért valljuk be, hogy igen nagy falat mindkét mű, tán túlságosan is az. A játszó dolgát tovább nehezítette a markáns váltás, vagyis a szövegnek (szinte) kizárólag mozgásra történő – nem annyira lefordítása, mint inkább átírása. Ebből is következően a történet kevésbé volt érdekes mindkét esetben, a Csehovot és Lorcát ismerők meg egyébként is tucatnyi motívumot tudtak azonosítani. Amelyek ugyan nem hatottak feltétlenül újdonságként, de azt el kell ismerni, hogy a rendező-koreográfusnak és játszóinak invenciózus, kifejező és szép megoldásokat sikerült találnia. Olykor mintha túl sok is lenne a szépségből: beleragadunk egy-egy jól eltalált képbe, s idővel azt érzem, hogy szinte minden etűd, minden jelenet néhány másodperccel hosszabb, mint amennyi indokolt/elviselhető lenne belőle. A vállalás dicséretes, ahogy a többnyire fegyelmezett végrehajtás is, ám a dramaturgiai hibák rendre kizökkentik a nézőt.

A dramaturg feltűnő hiánya amúgy általános tünet. Ez esetben a dramaturgot a külső szemmel, az alkotó folyamatban egyszerre kint is, bent is lévő közreműködővel azonosítom: olyasvalakivel, aki nem fél megmondani, ha valami nem tetszik neki, és a játszó még hallgatnak is rá, figyelembe veszik javaslatait. Mert például Shakespeare *Szentivánéji álmából* hiába készíti a győri **TrActor Csoport** lendületesen induló előadást (rendezte: Varju Nándor, Korányi Bálint), ha aztán nehezen védhető, saját dugójukba dőlő ötletekre futja csak. Tudjuk jól, a szerepösszevonások sora az avoni hattyú korából eredő konvenció, ám ha az alkotók akkora horderejű döntést hoznak, hogy az athéni király, Theseus(!) fejére helyezi Zuboly számárfejét, akkor azt muszáj volna alaposan végiggondolni. A gesztus jelenthetne akár karakteres társadalom- illetve hatalomkritikát, de lehet az alapja pusztán praktikus megfontolás is (nincs elegendő játszó) – bármelyik is legyen a jó megoldás, ha elfogadjuk, hogy a színpadon *minden* jelent valamit, akkor bizony kénytelenek vagyunk számolni a következményekkel. Szintén komoly dramaturgiai zűrök tették bizonytalanná a kecskeméti **Ifjú Morbid Színpad** fellépését (rendező Sárosi Gábor). A *Lumpáciusz Vagabundusz* szűzséjét ismerők úgy-ahogy tán tudták követni a színpadon zajló hangos és látványos tömegjeleneteket, de a másnapi szakmai beszélgetésen legnagyobb megdöbbenésemre kiderült, hogy a rendezői intenció – miszerint egy füvesekből, melegekből és más, a rendpárti társadalom szempontjából igencsak gyanús elemekből álló csapat hatalomátvétele zajlik előttünk – tökéletesen rejtve maradt, és nemcsak a zsűri előtt...

Biztosra mentek viszont azok, akik jól megírt színdarabokkal indultak, még ha ezek a szövegek – más-más oknál fogva – nem is villanyoztak fel különösebben. Bonyhádról érkezett a kétszemélyes *A pulóvergyűjtő* című előadás (rendező Franyó Róbert): a darab bulvár a javából, pedagógiailag azonban ennek ellenére (vagy épp ezért) kétségkívül hasznos anyag, sőt az erős és ihletett színészi jelenlétnek köszönhetően a kiszámítható fordulatok is tudtak erős pillanatokot hozni. Merész, szinte életveszélyes vállalkozás, hiszen a két játszó csupán egymásra számíthat: szerencse, hogy koncentrációjuk és energiáik kitartanak az előadás végéig. A fesztivál másik García Lorca-adaptációja jóval hagyományosabb módon gondolkodott a színházról, mint a már említett *Bernarda-ház*: a színházcsinálásról a színházcsináláson keresztül beszélni Pirandello után is lehet természetesen, bár nem muszáj. A *Címtelen színdarabot* (rendező Sárvári János) ritkán veszik elő felnőtt társulatok, hiszen bár a benne foglalt teoretikus eszmefuttatások a mindenkori színház leglényegét érintik, egyfelől sok újat nem tesznek a tudott közhelyek mellé, másfelől a hosszas nyílt színi filozofálást meglehetősen nehéz elviselni. Hát még

előadni: méltányolom a pedagógiai szándékot, vagyis azt, hogy klasszikus, gondolatgazdag szövegen keresztül közelítsenek a diákok a színházművészethez, de a textus szolgai felmondása még nem implicálja a megértést.

Ahogy a Jevgenyij Svarc *A Sárkányából* készült miskolci, amúgy jól elműködő előadásból (rendezte Kerekes Valéria és dr. Lukácsné Eisner Éva) is legalább egy réteg látványosan kiiktatódott, mégpedig az, ami miatt ma megszólalhat, és amiről tulajdonképpen beszél a darab. A diktatúra és a hatalom természetrajzáról szól ugyanis Svarc színműve, melyet csak Sztálin halála után engedtek bemutatni, s bár a diákoknak természetesen nem feltétlenül kell hiánytalan tudással rendelkezniük a teljes történelmi kontextusról, a játék elkönnyítése, tét nélkülivé válása, súlytalan mesejátékká alakítása mégis szembeötlő. Zenés klasszikust használt fel – és hagyott hasonlóképp megfegtetlenül – egy győri csapat. A *Pszt!* című előadás (rendező Fekete Anikó) Mozart *A varázsfuvolájának* librettójából(!) indult ki, ami azért figyelemre méltó vállalás, mert bár általában az operai szövegek könyvek nem bírnak önálló irodalmi értékkel, Emanuel Schikaneder gazdag, utalásokkal teli szövege a mai napig titkokat rejt magában. Az előadás kissé mintha bizonytalan lett volna saját választott nyelvét illetően: szöveg, mozgás és zene nemigen szervesült egységgé.

Feltűnően kevés a kortárs drámaszerző műve, és ez általában a regionális találkozókra is elmondható. A hazai mezőnyből Dombóváron idén Tasnádi István *Paravarietéje* (rendező Olt Tamás) képviselte a feltűnően mellőzött zsánert, s a nagykallói előadás semmilyen szempontból nem hagyott maga után hiányérzetet. A (többnyire) egymástól független etűdök, (cirkuszi) számok a mindig és mindenütt jelenlévő közepszerűséget éneklék meg, a játszóknak pedig kiváló humorérzékkel, feladatukat igen komolyan véve vettek részt a közös munkában. Ahogy a Győrből érkezett *Helge élete és féltelmei* című előadásról (rendező Balla Richárd) is csak szépet és jót lehet mondani, már csak azért is, mert ez volt az egyetlen olyan produkció, ami egyértelműen egy professzionális színházi produkció létrehozását ambicionálta, s a maga elé állított, nem hétköznapi kihívásnak hiánytalanul meg is felelt. A rendezői megoldások, a látvány egységessége, a gondos zenei háttér, a – néhol egyenetlen, de többnyire – jó színvonalú színészi játék emlékeztetése tették a(z amúgy kissé didaktikus) kortárs német *Jedermann*-történet színrevitelét.

Persze az előző bekezdés kortárs drámát hiányoló passzusa pontosításra szorul, hiszen a játszóknak által magukra és magukról írott darabok nyugodtan sorolhatók ide, sőt Debrecenből két előadás is érkezett, melyet a csoport rendezője szerzőként is jegyez. Mészáros Tibor írta ugyanis a *Riport* és a *Mennyország* című szövegeket, melyek dramaturgiai struktúrájukban szinte kiegészítik egymást: tucatnyi szereplővel dolgozik mindkettő, de míg az előzőben egyesével el kell távolítani őket a színről, a másikban éppen fordítva, be kell őket csempészni a szűk, zárt térbe. A *Mennyország* a kevésbé sikerült a kettő közül: a történések a címbeli névvel illetett kávézóban zajlanak, ahol – mint általában az ilyen helyszíneken – a legkülönbözőbb karakterek verődnek össze, akiknek a saját történeteiket nagyjából sikerült is felvázolni, de az egymás közti viszonyok ábrázolására már nem maradt energia. Izgalmasabb munkamódszerrel készült a *Riport*: dokumentarista színháznak is nevezhetnénk akár, hiszen a játszókkal készült spontán mini-interjúk szövege változatlan formában hangzik el, miközben egy szoros baráti társaság felbomlásának vagyunk tehetetlen szemtanúi.

A választott módszer, s kevésbé a kivitelezés tette érdekessé a gödöllői *Online* című előadást (rendező Halász Tibor). Ezen kívül talán nem is akadt olyan produkció, ami a fiatalok mindennapjait meghatározó problémákról ilyen közvetlenséggel szólt volna. A címből következően a játszóknak itt a virtuális valóságról, azon keresztül pedig az elképzelt és/vagy valóban létező emberi kapcsolatokról gondolkodtak. A szerkesztési hibákban bővelkedő előadás születése izgalmas folyamat volt: a játszóknak ugyanis a legnépszerűbb közösségi portálon önálló profilt hoztak létre álneven, figyelték a befutó üzeneteket és ajánlatokat, melyeket aztán a készülő szövegek könyvhöz is felhasználtak.

Az előadásoknak akadt egy szűkebb csoportja, ami végeredményben hasonló eszközökkel dolgozott, még ha a megoldásokban voltak is jelentős eltérések. A többnyire egyetlen témát vagy problémát (gyakran a válást, szakítást és az élet egyéb igazságtalanságait taglaló, nagy ritkán a boldog szerelemmel is foglalkozó), sokszor egymástól független rövidebb-hosszabb epizódokból építkező, a jeleneteket csak úgy-ahogy egymással összekapcsoló előadások a játszóknak aktuális felkészültségéről adtak látóképet. Mindegyikről marad egy-egy kellemes emlék: a győri *Don't Quit* (rendező Hévei Saci) véres-kegyetlen, az abszurdal nyíltan rokonszenvező epizódfüzére, a pécsi *Engedj el!* (rendező Tóth Hajni) ötletes és gördülékeny térhasználata, a dombóvári *Nézőpont* (rendező Farkas Attila) szolid csapatmunkája, a magyarpolányi *Lépcsőház* (rendező Molnár Anikó) akrobatikus és merész mozgássorai, vagy a szentesi *D'Amorban* (rendező Csapiné Matos Ibolya) színre lépő tömeg lehengerlő jelenléte.

Szándékosan a végére hagytam a javát, vagyis a számomra legkedvesebb előadásokat. A fővárosi Vörösmarty Gimnáziumban folyó elmélyült munkáról mindannyiunknak vannak kellemes élményei, s a

Dombóváron látott két előadásuk újabb igazolást nyújtott. Az *Élt 18 évet* című előadást azért kell kiemelni, mert bár évek óta nézek diákelőadásokat, de nem tudok felidézni olyat, ami ennyire nyíltan és szellemesen tartott volna görbe tükröt a diákszínházi mozgalmaknak. Nemcsak az önmegvalósító pedagógus kapja meg itt a magáét, de az agyament instrukciókat gondolkodás és lázadás nélkül végrehajtó diákok is. És bár a (rendezőként is szereplő) Egri Bálint jegyezte szövegalapon még lehetne dolgozni, az összehatás mégis pozitív. Ahogy a Perényi Balázs rendezte *Átlátok rajtam* esetében is, ami attól válik igazán üdítő ötven perccé, hogy végre nem a mélységesen mély világfájdalom hangján beszél a fiatalok világáról. Igaz, sokat nevetünk a példás csapatmunkával létrehozott előadás alatt, a dolognak mégis komoly tétje van.

Ahogy az együttműködés és együtt gondolkodás teszi nagy élménnyé a szigetszentmiklósi *Winnetou*-illetve a pécsi *Leonce és Léna*-adaptációkat is. A *Winnetou* (rendező Letenyei Krisztina) esetében kifejezetten megtévesztő Karl May szerzőként való feltüntetése a műsorfüzetben, hiszen az indiánregény csupán ürügyként, kiindulási alapként szolgált a munkához. Lenyűgöző látni, ahogy sok-sok generáció kultikus történetét saját élményeikre támaszkodva, saját testükre-lelkükre szabva megdolgozzák a játékok. Hirtelen olyan, manapság gyakran elfelejtett értékekről, „korszerűtlen” fogalmakról kezd beszélni a játék, mint amilyen a barátság, a szeretet, az összetartozás: *Winnetou* története rákópirozódik egy kamaszkorú baráti társaság hétköznapijaira, és a két szál kölcsönösen erősíti egymást.

Az előadás titkának alighanem egyik nyitja, hogy a szereplőket közelebből nem ismerve is teljesen világos, merthogy süt a színpadról, hogy közöttük a játéktéren kívül is szoros barátság van. Hasonló jófajta energiák hatják át a pécsi *Leonce és Léna* vagy-vagy című produkciót, a dombóvári találkozó vitán felül legjobb előadását. Tóth Zoltán és tanítványai lendületes prezentálásában Büchner másfél száz éves, töredékes szövege megejtően frissnek és mainak hat, köszönhetően a szünni nem akaró kreativitásnak és játékoságnak, ami alapvetően meghatározza a bő egyórás produkciót. A pedagógus szemmel láthatólag tökéletesen tisztában van játszótársai terhelhetőségével, akik elképesztő teljesítményt nyújtanak. A három férfi főszereplő (Zsoldos Dávid, Getto Márton és Süveges Dominik) bravúros alakítása a meglévő kísértés ellenére sem fordul szólózásba. Az üres, pusztán a szeszélyesen elhelyezett széksorok alakította járássokkal szabdaltságot, a nézőktől legfeljebb karnyújtásnyi távolságra folyamatosan kommunikálnak velünk és egymással a színészek. Dinamikus, bátor, szemtelen, szabad előadás – nos, ez az, amit a kritikus látni akar.

Színház és új média

– egy németországi diákszínházi fesztivál impulzusai –

Meszlényi-Bodnár Gyöngyi

A 2010. szeptemberi németországi *Schultheater der Länder* országos diákszínházi fesztivál számomra teljesen új perspektívát mutatott az iskolai színházi munkában. Lenyűgözött néhány előadás professzionalizmusa, a gyerekek intenzív színészi játéka, mozgáskultúrája, a saját komponálású zenék (akár élő zenekarral), a rengeteg technika (projektor, laptop, reflektor, mikrofon, kamera) és az a (magyar szemmel) másfajta színházi nyelv, amiben a történetmesélés (a drámaszöveg) mellett (vagy helyett) egyenrangúvá válik a látvány: a díszlet, fényjáték, a vetítés... (Egy német csoportvezető jegyezte meg, hogy náluk a „posztdramatikus” /H. T. Lehmann/ színház most divat.)

Az előre megadott téma, amin a csoportok dolgoztak, „*Színház és új média*”, dráma- és médiatanárként különösen érdekelt: hogyan lehet összekapcsolni a két művészeti ágat a gyerekekkel való munkában?

Új médiumnak nemrég még a rádió, a film vagy a televízió számított, manapság új média alatt már főleg olyan eszközöket értünk, melyek digitális formában közvetítik az információkat, pl. e-mail, web, DVD, Blu-ray, CD-ROM... Megjelenésük óta mindezek inspirálóan hatottak a színházra: a színház egyszerre reflektált ezek tartalmára (filmek, rádió- és televízióműsorok...) és elkezdte használni, integrálni az új technikai eszközöket.

Németországban kb. 15-20 éve van jelen a diákszínházi munkában a film és a kamera a színpadon. Az ő tapasztalataik szerint a fiatalok nagyon természetes módon (mintegy „*digital native speaker*” – anyanyelvüként) használják a különböző technikai eszközöket önmaguk kifejezésére (és a „bevádló” /*immigrant*/, vagyis a digitális nyelvet csak később elsajátító tanáraik legnagyobb csodálatára).¹

¹ Volker Jurké Schnittstellen: Video und Theater in der Schule – Intermedialität als Gestaltungsprinzip

A „Színház és új média” láthatóan a Nürnbergbe érkező fiatalok számára is izgalmas-inspiráló volt, hiszen ezek az eszközök nagyon fontosak, meghatározóak a mindennapi életü(n)kben.

Sokféleképpen közelítették meg a témát. Egyrészt önmaguknak tették fel a kérdést, hogy hogyan viszonyulnak ezekhez az eszközökhöz: a mobiltelefonhoz, a számítógéphez, a kamerához. Válaszként a legtöbb előadásban a fiatalok meglepően kritikusak voltak, és inkább negatív képet festettek erről a számukra egyébként igen fontos világról: az internetfüggőségről, a technikának való kiszolgáltatottságról, a felszínessé váló kommunikációról, az elveszített identitásról a cybertérben, a partnerkereső oldalak csapdájáról, az unaloműzést szolgáló kényszertevékenységekről.

Színházi szempontból érdekes volt a „háló” különböző képi megjelenítése: a számítógépalkatrészekből álló ember képe (képernyőfej, billentyűzetest, -karok, -lábak), vagy a számítógépes kábelekből készült háló, ami foglyul ejti az embert, a zsinórok, amik mint marionett bábót rángatják a virtuális világba belépőt, a billentyűzet, amin valami primitív, egyhangú, monoton dobolás hallatszik.

A *Lost in communication* című előadásban a színpad előterében a „normális” élet zajlott, míg a háttérben (amit egy háló választott le) fehér álarcos, arctalan avatárok léptek egymással kontaktusba. Az előadásnak Goethe *A búvészinas* című balladája adott keretet: előbb a kezdősorokat szavalták kórusban az előadók, ekkor még nem volt érthető, hogyan kapcsolódik a témához, hogy „*Element hát a vén varázsló, Végre nincs ma itt a mester!*”² (ford. Kardos László). A végén állt össze a kép: a híres „*Itt a mester éppen, /Nagy a baj, gyere! /Szellemet idéztem /S nem bírok vele!*”³ idézet arra utalt, hogy az ember elveszítette a hatalmát saját teremtményei, a gépek fölött. Közben az osztott színpad azon oldalán, ahol a virtuális világgal szemben a „real life” volt látható, egy „szakértő” éppen tudományos előadást tartott az internetes szexfüggőségről. Egy „technikai gubanc” miatt viszont abba kellett hagynia az előadást, mert az „elszállt” Power Point prezentációja nélkül nem volt mondanivalója...

Az elégedetlenség több előadásban a gép elleni lázadásig jutott el: a *Hölle ist drin*⁴ címűben összetörik a számítógépbillentyűzetet, a *Cellphone Slaves* című előadásban pedig a telefon élő billentyűzete (a játsszók A, B, C, D... betűkkel ellátott pólókban) „bokrosodott meg” a sok értelmetlen üzenettől – itt mobiltelefonokat törtek össze.

Hasonló megoldások hazai diákszínjátsszó fesztiválokon is előfordulnak. Ami itthon talán kevésbé szokványos (legalábbis iskolai előadásokon), az az új médiumok beépítése az előadásokba, melynek itt számtalan formáját láttuk.⁵

Projektor használata

Különböző vetítőfelületekkel való kísérletezés. Falakra, vetítővászonra, függönyre, szereplők fehér pólóira, díszletként is szolgáló fehér dobozok(tornyok)ra, mobil mozgatható nikecelldarabokra, vagy a nézőtér fölé felfüggesztett hatalmas lufikra is vetítették.

Kép kivetítése

A *Der Fall Kaspar H. reloaded*⁶ című előadásban egy felnagyított szemet láttunk, annak jelzésére, hogy az emberek Kaspar minden lépését figyelik.

A történetbeli szereplőket gyakran így vezették be (jelmezes fotó, mellette szerepnév jelent meg a kivetítőn). A játsszókat és a csoport segítőit is többször így mutatták be (civil fotóval, névvel).

A *sea.sons@nd.daughters* című „Theaterclip” (a zenei videóklippekhez hasonlóan „színházi klipp”) egy színházi jelenetekből és különféle felületekre vetített szövegekből, színes képekből, hangokból és zenéből álló montázs volt.

Szöveg kivetítése

Szövegrészleteket, szavakat, feliratokat vetítettek ki (pl. *Psychose*). A jelenetcímek megjelentek a kivetítőn, mintha egy Power Point előadást követnének (*Was guckst du?*⁷).

Számítógépképernyő kivetítése

Internetes oldalakat láttunk a kivetítőn (Facebook, Google stb.).

---

² „Hat der alte Hexenmeister/Sich doch einmal wegbegeben!”

³ „Ach, da kommt der Meister!/Herr, die Not ist groß!/Die ich rief, die Geister,/Werd' ich nun nicht los.”

⁴ „A pokol benne van”

⁵ Az összefoglaláshoz a konferenciaanyagból Volker Jurké Schnittstellen: Video und Theater in der Schule – Intermedialität als Gestaltungsprinzip című cikkét vettem alapul.

⁶ „Kaspar H. esete újratöltve” – a Kaspar Hauser történetnek Németországban számtalan irodalmi és filmes feldolgozása van.

⁷ „Mit bämulsz?”

A nürnbergiek nyitó előadásán a szereplők SMS-eket küldtek egymásnak, ezek megjelentek a kivetítőn, majd ebből indult egy jelenet.

Számítógépes animáció

A kivetített képen egy kábel belsején vezetett végig egy belső kamera, mintha azt demonstrálná, hogy a kábel miként közvetíti az adatokat (*Lost in communication*).

Mobiltelefon

A nézőknek mobiltelefonokat osztottak ki, SMS-ben lehetett instruálni a különböző betűkkel jelölt játzókat.

Film/Kamera

Filmes elbeszélésmód, montázs. Lineáris történetmesélés helyett az adott témát („új média”) járták körbe különböző szempontokból, az improvizációkból kinövő jeleneteket pedig asszociatív módon fűzték össze. A kamera segítségével használtak olyan filmes megoldásokat, ami a filmes elbeszélésmódra jellemző, mint a flashback/flash forward (időbeli ugrás: vissza/előre ugrás az időben), lassítás/gyorsítás (egy látott jelenetet visszajátszása lassítva, illetve felgyorsítva), újrjátszás (egy a színpadon látott jelenetet levetítése kamerafelvételről), helyszínváltás (a kivetítő segítségével könnyen, gyorsan lehet új helyszínt a színpadra „varázsolni”).

Lineáris történetmesélés helyett az adott témát („új média”) járták körbe különböző szempontokból, az improvizációkból kinövő jeleneteket pedig asszociatív módon fűzték össze (vö. montázs).

A színpadtér kitégítése

A *sea.sons@nd.daughters* című előadásban a szereplők álmait, félelmeit, illetve külső helyszíneket, a természetet, vizet, tájakat, az évszakok váltakozását láttuk kivetítve.

Osztott színpad helyett az egy időben történő eseményeket kivetítve is meg lehet mutatni. Miközben például Kaspar a szobájában olvasott (a kivetítőn), a „rosszfiúk” a vászon alatt álltak és figyelték. (*Der Fall Kaspar H. reloaded*)

9. kép: Medea. Theater am Dom (Domgymnasium Merseburg). Csoportvezető: Jens Letzel

A színpadi történés megduplázása egy kézi kamera segítségével

A *Medea* című előadásban a színpadon egy „operatőr” folyamatosan vette a jelenetet, amit a színpad háttérét elfoglaló vászonra vetítettek ki, így láthatóvá váltak apró mozdulatok, arckifejezések, vagy akár a

hatalmas színházterem miatt a hátsó sorokból nem látható részletek, például a földön zajló események; az operatőr néha ráfókuszált részletekre, egyes pontokra, így vezette a tekintetünket; hangsúlyozott, kiemelt. A nyitó előadáson a szereplők maguk felé fordítottak egy kamerát, és azon csatáztak előtte, hogy ki kerüljön „képbe” (ami kivetítve is megjelent).

Máskor a színpadi kamera előtt egy páros ült, a kamerába néztek, chipset ettek (mintha tévéznének), az ő „bambulásukat” láttuk a kivetítőn, miközben a színpad előterében egy szappanopera-jelenet volt látható.

Előre felvett képek/jelenetek bevágása, dokumentumjellegű anyag bejátszása

A berlini diákok a „tolerancia – mások elfogadása” témakörrel foglalkoztak, és a saját iskolájukban felvett konfliktushelyzetekre élő színpadi jelenetekben mutattak megoldási lehetőségeket.

A közönség megmutatása

Több előadásban a kamera a nézők felé fordult, végignézett a közönségen: a nézők saját magukat, reakcióikat figyelhették meg kivetítve.

A megnyitó előadás végén a színpadon használt kamerával a játékosok rázoomoltak a közönségre, végül egy emberre, az arcáról készült közeli után a Google keresőbe beírták a nevét, ahol egy internetes oldalra klikkelve az életrajza, eddigi tevékenysége jelent meg a kivetítőn: majd kiderült, ő mondja a megnyitó beszédet.

Televíziós formátumok megidézése

A Kasparral készült interjút egy showműsor keretében élőben közvetítették (vették kamerával és kivetítették). (*Der Fall Kaspar H. reloaded*)

Internet

Az internet élő használata az előadáson. A kivetítőn megjelent egy a nézők között ülő fiatal Facebook oldala, ahol ő élőben kommentálta a színpadon zajló eseményeket, majd erre választ is kapott egy másik Facebookot használó nézőtől (*Cellphone Slaves*).

A kivetítőn egy párkereső oldal jelent meg, ezen böngészett az egyik szereplő, a jelenetben a párkeresésnek erre a módjára reflektáltak.

A Kaspar Hauserrel készült interjú megjelent a YouTube-on (*Der Fall Kaspar H. reloaded*).

Persze maga a high-tech használata nem jelent egyet a magas színvonallal. A fesztivál előadásai között is voltak olyanok, ahol a technika nem tett hozzá sokat az előadáshoz. Hiába álltak az eszközök a rendelkezésükre, ha hiányzott mögötte a mély gondolat.

Néhány szempontból valóban kérdéses, hogy mennyire éri meg az előadásban túl sok technikát bevetni, hiszen a színház lényege, a színész-néző fizikai „találkozása” háttérbe szorulhat. A sok technikai eszköz megnehezítheti a munkát (pl. az eszközök karbantartása, kezelése, szállítása miatt), több a „hibalehetőség” (vö. a „technika ördöge”), költséges, több technikusra van szükség. (*A Sarah Kane: Psychose* című előadás tizenhat szereplőjére például tíz technikus jutott, a *Medea* című előadásban tizenhárman szerepeltek és tizenegyen dolgoztak a hang-, fény-, színpadtechnikával, installációkkal, készítettek kamerafelvételeket és fotókat.) Könnyen hatásvadásszáttá válhat túlzott mértékű használata.

Ha pedig a színház és a film nem szervesen kapcsolódik egymáshoz, akkor a néző könnyen a mozinézó szerepébe kerülhet.

Könnyen hatásvadásszáttá válhat ezek túlzott mértékű használata.

A német fesztiválon látottak alapján azonban én továbbra is azt gondolom, hogy a különféle technikai eszközök – mint más művészeti ágakban, – a színházban is inkább gazdagítják a kifejezési eszközök táráát. Érdeemes kísérletezni ezekkel, és kihasználni a fiatalok jártasságát, és természetes érdeklődését az új médiumok iránt.

Tréning a Retzhof kastélyban

Bartha Eszter

Hollós József meghívásának köszönhetően vehettem részt 2011. április 15-20. között „Ausztia szívében, Stájerországban” a Drama in Education 2011 kongresszuson, és tölthettem hat napot – luxuskörülmények

között – a gyönyörű Retzhof kastélyban. A rendezvény egésze intenzív érzelmi, emberi és szakmai tapasztalatokhoz juttatott, és nagyon hálás vagyok, hogy mindezen élmények részese lehettem.

A legtöbben Ausztriából, illetve Németországból érkeztek, de voltak vendégek Angliából, Lengyelországból, Szlovákiából, Horvátországból, sőt Kanadából is. A 97 résztvevő előképzettsége is igen vegyesnek nevezhető, legtöbben főiskolások, illetve egyetemisták voltak, és csak néhányan gyakorló drámatanárok. Többen – színésznő, dekorátor családanya, táncoktató... – azért jelentkeztek az elsősorban gyakorlati képzést nyújtó programra, mert itt különböző módszerekkel, irányzatokkal ismerkedhettek meg.

Az első nap az érkezés, illetve az ismerkedés jegyében telt, a második-ötödik nap egy-egy meghívott előadó tartott gyakorlati képzést, az utolsó napon pedig tapasztalatainkat, illetve a jövőre vonatkozó észrevételeinket összesítettük. Esténként közös programok voltak: többek között a rendezőként dolgozó előadók színházi munkáit ismerhettük meg vetítéssel színesített beszélgetéseken, emellett volt színházi előadás, zene, közös zenélés és tánc is. A négy meghívott előadó egymástól eltérő munkastílusban dolgozott a nagy létszámú csoportokkal.

Érdeklőség: A nyitó este vendége Szabó István filmrendező volt, akinek láttán én gyermeki izgalmat éreztem, a nagysága iránti tiszteletem egy másfél órán át tartó pirulásban nyilvánult meg, míg a körülöttem ülő fiatalok közül senki nem tudta, ki ő.

Dr. Judith Ackroyd

A londoni Regent's College bölcsészet- és társadalomtudományok, valamint művészetek szakterületekért felelős elnöke. Nagy-Britannia és más országok nép- és magasabb szintű iskoláinak tanáraival dolgozott együtt, több, pedagógusok számára készült írás megjelenése köthető nevéhez. Workshopjainak legfontosabb célja: minél több gyakorlatban használható ismeretet továbbadni a résztvevőknek.

Az első napon **Dr. Judith Ackroyd drámaoktató** vezetésével dolgoztunk. Az előadóval való találkozásunk és ismerkedésünk egyszerre történt a csoport tagjaival való megismerkedéssel, ezért a névtanulásra irányuló játékoknak különösen fontos szerepük volt.

- **Névtanulás párnával** (ismerjük): Az első gyakorlatokat kört alkotva játszottuk. A vezető a kör közepén állt, és így irányította a játékokat: párnát dobott valakinek, amit el kellett kapni, majd visszadobni. Akinél a párna volt, mondta a nevét. Egy idő után annak a nevét kellett mondani, akinek dobtuk a párnát. Ez egy viszonylag egyszerű és itthon is ismert alapjáték. A folytatásban a forma maradt, de a tárgyak cserélődtek. A párna egyszerű, megszokott használati tárgy (mint például a labda), könnyű, puha, nem tud megsérteni senkit hibázás esetén. Épp ezért ijedtek meg sokan, amikor Judith a kb. 80 cm magas, több mint fél kilós fém *szemetesvödörrel* folytatta a játékot. Így a játékosnak már a tárgyra, annak sajátosságaira is figyelniük kellett – amikor valaki rosszul dobta, megpördült a tárgy, és nem tudta elkapni az, akinek szánták. Nagyon kellett figyelniük a dobás módjára, mert ez már veszélyeket rejtett magában. Azok hibáztak, akik elsősorban magukra figyeltek, és nem megosztva mind a négy dologra: én-tárgy-távolság-másik. A feladat viszonylag egyszerűnek tűnik – nem az. (Ennek egy komolyabb megjelenésével találkoztam a 2010-es balatoni táborban, amikor Egervári György vezetésével hihetetlen élményt nyújtó Tűzpróba-est volt. Ott a gyerekek egyik feladatként parázzsal töltött kétfülű lábost dobtak egymásnak a tűz fölött – nagyobb volt a kockázat, mégis ők kevesebb hibával tették, mint mi, felnőttek, a szemetes vödörrel.) Amikor a csoport összes tagja végre megértette, hogyan kell kezelnie egy ilyen, eredetileg nem játékra szánt eszközt, körbe és egymásnak kellett dobálnunk, szabadon.

A szemetes után a *fa állófogas* következett – új, még nagyobb, még súlyosabb tárgy.

A kellékek ezek után egy leegyszerűsített Órjátékba (v. Boszis) is bekerültek.

- **Órjáték:** Az ismert játék szabályai szerint: a résztvevők mehetnek, ha a boszi elfordult, és meg kell merevedniük, ha visszanéz. Cél: megérinteni a boszi falát. Ha valaki megmozdul, az ór visszaküldi az alapvonalra.

Judith alapjátéka: A teret függőlegesen három részre osztottuk: fent, középen, lent. Feladat volt úgy a boszi felé menni, hogy amikor visszanéz és megmerevednek a játékosok, valaki legyen lent (fekve, kúszva), valaki legyen középen guggolva, hajolva), és valaki legyen fent (áll, nyújtózik). A mozgás közben fel-le is mindig váltani kellett a helyzetünket, a többiek pozíciójára figyelve.

Judith eszközös változata: Azt használta, amiket a teremben talált: állófogas, szemetes, egy nagy kendő, három párna, szék, iratmappa, táska. A játék, illetve az előbbi mozgás közben folyamatosan mozogniuk kellett a tárgyaknak is. Ezeket egymásnak kellett átadnunk úgy, hogy azok mozgása és vándorlása „mindvégig esztétikus legyen” (Judith). A feladat olvasása kiválthat ilyen-olyan reakciókat („erős magyar öntudatunk”: *nem valami nagy szám, mi ennél jobbat tudunk...*), de a pillanat, amikor megmerevedett a

játszók csapata (ezt csak fél csoport játszotta egyszerre, a másik fele nézte) az emberek és a „lebegő” tárgyak együtt szituáció-pillanatokat, időnként történeteket teremtettek. Ha valaki kipróbálja, megtapasztalhatja.

Judith a nap második felében egy, a politikai bocsánatkérésről szóló drámaórájából emelt ki részleteket, ebből három feladatot valósítottunk meg. (A drámaóra egészét angolul kaptuk meg...)

A téma két nép évtizedekre visszanyúló konfliktusa volt. A tanár szerepbe lépve indította a játékot és elmesélt egy drámai történetet egy elcserélt gyerekről.

Judith az egész nap folyamán erős színészi eszközöket alkalmazott, amilyenekkel én csak angolszász oktatók budapesti kurzusain találkoztam. A drámaiság és fikció megteremtésekor tartottam először indokoltan ezt a – számomra idegen, már-már teátrálisnak nevezhető – munkastílust.

Az első feladatként hat fős csoportokban a „szenvető” nép történetének egy családra vetített epizódját kellett megjelenítenünk, valamint elmesélni narráció alkalmazásával.

Következő feladatként a másik, a szembenálló („bűnös”) nép parlamentjében szakértői köntösbe bújva kellett a bocsánatkérés mikéntjét kitalálnunk. Harmadik feladatként azzal foglalkoztunk, hogy miként jelenik meg a médiában ez a bocsánatkérés, kik a szereplői és mi a képi megvalósulása.

Judith erős egyénisége és erőteljes gesztusai hamar bevontak a fikcióba, miközben azt éreztem, hogy maga a játék rengeteg feszültséget teremt bennem. Sajnos a foglalkozások, a napi feszített tempójú együttlétek után nem volt időnk, módunk megbeszélésre, a kérdések tisztázására, visszacsatolásra, így az nem derült ki számomra, hogy a többi játzó minderről hogyan gondolkodott. Egy négy szemközti, esti beszélgetés alkalmával megfogalmaztam Judithnak: az erős, drámai kezdés egy őszinte bocsánatkérési vágyat teremtett bennem, míg az óra (illetve annak részletei) a politikában ismert általános, felszínes bocsánatkérésről szólt, így a csoport „klisé-megoldásai” hatására egyre idegesebbé váltam.

Ez volt az első nap. És az első alkalom, amikor úgy éreztem, hogy komoly „emocionális szakadék” van kelet-európai és nyugat-európai között. És ez a gondolat, érzés még egy alkalommal visszatért: Brandon foglalkozásán.

Alexander Fedorov (Szása)

A moszkvai Young Actors Musical Theatre művészeti vezetője, az Orosz Filmművészeti Egyetem és az orosz színiakadémia professzora. Show-rendezőként dolgozik élvonalbeli orosz popművészek és -együttesek produkcióiban. Jelenleg színiakadémiai növendékeivel az Oliver című Broadway-darab, illetve Gorkij Jegor Bulicsov című művének színpadra állításán dolgozik.

Másnap Szása munkastílusát ismerhettük meg, aki kimagaslóan tehetséges, válogatott általános iskolás gyerekekkel dolgozik profi színházi körülmények között. Iskolájában két év alapozás folyik, majd a harmadik évben ezek a gyerekek hivatásos színészeket megszégező szakmai tudással képesek színpadi produkciókban szerepelni. Bár a képzési szakaszban nagyon erős hangsúlyt kap az improvizáció, a (videón) látott előadás a klasszikus színházi formákat mutatta, ahol a szereplő gyerekek szigorú rendezői utasításokat követnek.

Tréningje során – mindennapos gyakorlatának megfelelően – egyéni feladatokat kaptunk, és Szása rendre egyenként elemezte a látottakat. Alapvető volt, hogy akármilyen sokan voltunk, minden egyes feladatot mindenki egyesével vagy párban hajtott végre, és mindenkiel mindig megbeszélte, hogy mit látott ő (mint „néző”), és mire gondolt a feladat végrehajtója, vajon a kettő harmóniában volt-e, vagy sem, és ha nem, miért.

Ezek a színészképzésből kiemelt és bemutatott feladatok főleg a gyermekszínjátszó csoportok vezetői számára hasznosíthatók, játzásuk maradandó élményt nyújtott az extrovertált, és még inkább az exhibicionista résztvevők számára.

A foglalkozása számomra két szempontból volt különleges (az előző napi belső konfliktusom ismeretében talán érthető, ha ezt leírom): a külföldi előadók közül őt éreztem a legemberibbnek, a reakcióiban a legérzékenyebbnek, leginkább empatikusnak, tehát hozzám a legközelebb állónak, emellett pontosan megértettem mindazt, amit mondott, oroszul (lánya fordította angolra). Az ő foglalkozásán találkoztam a legtöbb új (vagyis számomra ismeretlen) gyakorlattal.

Gyakorlatok:

- **Köszönés** (ismerjük): Két sorban állunk egymással szemben, mindenki odamegy a párjához, és amikor középen találkoznak, az egyik köszön: „Jó reggelt!”, a másik fogadja: „Jó reggelt!” **Feladat:** az első kitalál mögé egy történetet, ami a múltban esett meg a két ember között, és ennek tükrében köszön, erre

válaszol a másik (pl. agresszív, békülékeny, bocsánatkérő, alázatos). Nincs szimultán munka, minden páros „produkcióját” meghallgatták a többiek is (ami így persze nagyon lassú volt).

- **Taps körbeadása:** Körben állunk, egy tapsot adunk tovább, illetve visszafordíthatjuk. (Ez a feladat itthon is, és ezek szerint a nagyvilágban is közkedvelt: kétszer játszottuk a négy napban.)
- **Tapstovábbító:** Az elsővel fogadom, a másodikat valakinek irányítom. Ugyanez a teremben tetszőleges irányban járkalva. Újra kör, újra egy taps, amivel azt mondom: „igen”. Ha vissza akarom fordítani, ezt mondom: „nem”. A visszafordítás után a mellettem álló újra „igen”-t mond addig, amíg valaki újra irányt nem vált a „nem”-mel. Ugyanilyen szópár lehet: *miért – csak*. Ez a játék is a körből kilépve a térben folytatódik, járás közben.
- **Kétfős jelenet megadott adott szószámmal:** Pl. négy szót kap az egyik, a másik két szóval válaszolhat, vagy két szót kap az első, a másik egy szóval válaszolhat stb.
- **Cowboy:** A Cowboy a terem egyik végében áll, a terem másik végében neki háttal (a fal felé fordulva) 5-6 fő. A Cowboy a kezével rámutat valakire, és közben ezt kiáltja neki: Hé! A háttal álló embereknek meg kell éreznük, hogy nekik szólt-e a kiáltás. Nem fordulnak meg, csak felemeli a kezét az, aki úgy érzi, hogy neki kiáltott. A Cowboy tíz próbálkozása után meg lehet számolni, mennyit találtak el, illetve érezték meg helyesen a játékosok. A cowboy érzelmeket visz a hangjába – egy működő, egymást jól ismerő csoport tagjai számára ez lehet az információ hordozója. Jó feladatnak tűnik, de nálunk nem működött, mert nem voltunk összeszokott csoport.
- **Rádió:** Rokonszenves hangforrás – párkeresőként ismerjük.
- **Egyszemélyes szituációs gyakorlat:** Egy ember szabadon mozog, tapsra megmerevedik, majd ebből az esetleges, véletlenszerű pózból kell kiindulnia a saját, következő cselekvésének. Ami nem lehet: táncos, bolond és beteg. (Az ismert Stop játék szólóban.)
- **Karmester (ez volt az egyik kedvencem):** Egy 6-7 fős csoport tagjai három sorban, összetömörülve, szorosan egymás mellett állnak – és követik a karmesterük utasításait. A karmester egy széken áll és némán, csak kézmozdulatokkal irányítja az egész csoportot: egyszerre kell mozogni jobbra-balra, le-fel. A játék akkor lett nagyon látványos, amikor beállt még egy csoport még egy karmesterrel, majd egy harmadik csoport is. Így egyszerre 3 csoport mozgott, mindegyik a saját karmesterének utasításait követve. A csoportok egymás mögé, mellé kerülhettek (a karmesterek a terem egyes sarkaiban székeken álltak), de nem ütközhetek össze! Amikor minden csoport hibátlanul tette a dolgát, a mozgást irányító karmester mellé még egy karmester állt, aki a csoport hangját irányította. Az ő kézmozdulatai mutatták a hangos-halk-néma instrukciókat. A három csoport egy dó-mi-szó hanghármassal gyönyörű harmóniát tudott teremteni. (Nálunk az egyik csoport dó-t éneket „á” hanggal, a másik mi-t „a” hanggal a harmadik a szó-t énekelte „ó”-val.)
- **Lufi:** A saját testünk, illetve a másik irányítása a cél.
  1. **Párban:** Az egyik ember feje a lufi, teste a zsinór. A lufi feladata az, hogy testével és mozgásával minél jobban utánozza egy lufi nagyon lassú, légies, lebegő mozgását, miközben csukva van a szeme (bizalomjátékos elem!). Párja csak a lufi (=fej) érintésével irányíthatja jobbra-balra, fel-le, cél, hogy a lufi ne pukkanjon ki. A lufi kipukkad, ha másik lufival ütközik, vagy ha földet ér.
  2. **Körben:** Egy irányító van a körben két lufival. A lufik nem érhetnek a körhöz sem, mert akkor kipukkadnak. A játékvezető egyre több lufit (a végén nyolcat) és mozgatót (négyet) állít be a körbe, így a kör is egyre kisebb. Ekkor már minden irányító minden lufiért felelős, nincsenek kötött párok.
- **Csoportmozgás:** Egy ember a kör közepén mozog, a játékvezető egyre több embert küld be mellé egyesével, akik kiegészítik a másikat, a többieket (az elv ugyanaz, mint amikor a szoborpárosnál azt a tömböt alkotjuk meg, amiből kifaragták a szobrot, csak itt folyamatos mozgásban vannak a résztvevők). A vezető 8-10 embert is beküldhet. Ami érdekessé tette: amikor az „embermassza” már kellően összeszokottan tudott működni, Szása elkezdte behajtogatni a szőnyeget, amin voltunk, így szűkítette a használható teret, ami végül kb. 1x1 méter maradt. Ezután megérintett embereket, azok megmerevedtek, volt, amikor már csak egy ember mozgott. Aztán érintéssel, egyesével újra megmozdított mindenkit. A feladat tíz percig tartott, és még a fiatalabbak is csatákosan, kifáradva fejezték be.
- **Vak a térben:** Egy ember sétál megállás nélkül egy adott térben (pl. szőnyegen, mezítláb), amelyben hárman ülnek: ők képezik az akadályokat. Először nyitott szemmel megy (nem kell ugyanazon az útvonalon), és igyekszik megjegyezni az akadályok helyét. Tapsra becsukja a szemét, de nem áll meg. A következő tapsra kinyithatja a szemét, az azt követőre újra becsukja... így folytatódik ez tovább, csak hogy egyre több időt kell csukott szemmel töltenie. Amikor ez már nagyon megy, az akadályok egymással helyet cserélhetnek, amikor csukva van a szeme a vaknak – de nem ütközhetnek neki!

1. nehezítés: az akadályok új helyeket keresnek maguknak. 2. nehezítés: A látó/vak sétáló ember kap a háta mögé egy vakot, aki a vállát fogja, de ő nem nyithatja ki a szemét. A feladat végére a játékevezető hat vakot állított be a kezdeti játékos mögé. (Vak-kigyó.)

- **Történet tárgyakkal, zajokkal:** Kiscsoportokban dolgoztunk, a feladatra húsz percet kaptunk. Egy komplett történetet kellett elmesélni szavak és szereplők nélkül, csupán zörejekkel. A kész jeleneteket egy paraván mögött adtuk elő egymás után kétszer, a hallgatóságnak ezek után ki kellett találnia, hogy mi történt és kikkel. A megbeszélés után elhúztuk a paravánt és így ismételtük meg a jelenetet. A témák között volt szerelmi gyilkosság, liezon a farmon, sátorozás viharban...
- **Személyiséggel bíró tárgyak:** kiscsoportban egyeztettük a tereket, de mindenki külön-külön dolgozott... Egy-egy csoport egy lakás egy helyiségét kapja, mindenkinek egy ott található tárgyat kell megjelenítenie úgy, hogy nem a tárgy működésére, hanem annak valamilyen „személyiségjegyére” helyezi a hangsúlyt. Ezt a feladatot nem sikerült senkinek úgy megvalósítani, ahogy azt Szása elvárta. Sajnos én sem voltam elég jó „túlbuzgó légrfrissítő”. Csak később, vacsorához menet jutott eszembe a „depressziós rágó, akit összerágnak és kiköpnék”, de ezt már nem jeleníthettem meg.

Brendon Burns

Tapasztalt rendező, oktató és tréner, színházpedagógiai projektek vezetője Nagy-Britanniában, Európa egyes országaiban és Nyugat-Afrikában. Színészként az Arts Educational Schools London tanára volt. Színházi nevelési tanulmányait a Middlesex University-n fejezte be. Jelenleg az Institute for Performing Arts vezető oktatója, szakterülete a „Community Drama”, valamint a liverpooli Foundation for Citizen Arts igazgatója.

Brendon előadásának középpontjában a demokrácia, illetve ehhez kapcsolódóan a „szabadsághoz való jog” állt. Ez a nap számomra tele volt ellentmondással és belső feszültséggel. Remélem, hogy a végére legalább sejthető lesz az ok, amiért ezt éreztem.

A néhány ismert bemelegítő játék után („tenyérbe lövés”, a másik kibillentése a váll meglökésével, és nála is tapsoltunk körben) egy – elsősorban – technikai különlegességet próbálhattunk ki, ami nemcsak nekem, magyar résztvevőnek volt ismeretlen, újdonság. A csoport minden tagja egy távirányítót kapott, amivel a felmerülő kérdésekre válaszoltunk. Néhány kérdés: Mi a nemed? (nő/férfi) Mi a szabadság? (több alternatívából választhattunk) Mi nem a szabadság? (több alternatíva) A pénz szabadság? A választás szabadság? A döntés szabadság?... – kb. 20 kérdésre adtunk választ, a „döntetlen” válaszok után sokszor beszélgetés következett. Számomra sok kérdés elég felszínes volt, ezért szinte nem is emlékszem többre. De az alkalmazott technika eszköz és a benne rejlő lehetőség lenyűgözött: a válaszainkat „megjegyezte”, az egyes grafikonokat összevetette, így nagyon érdekes következtetéseket lehetett levonni a válaszadókra vonatkozóan (természetesen személytelenül, százalékosan történt mindez). Ami zavart: a nap elején ebben a beszélgetésben, vitában mindenki elmondta a saját véleményét, de nem derült ki számomra, hogy a nap végén létrejött-e bárkiben is az egyik sokszor megfogalmazott alapcélunk, a „megértésben bekövetkező változás”... Brendon képviselt ugyan egy vitamódszert, aminek egyes elemeit megtanította és gyakoroltatta velünk, de vajon ennél nem fontosabb-e a probléma mélyebb megértése? Mivel egy létező előadástól kaptunk ízelítőt, bennem az is kérdés, hogy a gyerekek között mi történik. Csupán stílus és technika, vagy tényleges tartalom, amiről szó van itt? Sajnos a nap végére ez az aggályom tehetetlen indulattá erősödött, amikor azt tapasztaltam, hogy a kiscsoportok által felvetett problémák és ezek megközelítése legtöbbször csak a felszínen maradhatott – és most talán érthetőbbé vált a Judith órájának klisémegoldásai miatt érzett aggodalmam is. Azt éreztem, hogy itt az előadó számára is elfogadható volt mindez. A tartalom tehát számomra kérdéses maradt, emellett a munkaformák sem voltak különlegesek.

De azért jöjjenek a konkrétumok, röviden! A következő feladatsorra elég sok idő ment el, de a DPM olvasói számára elegendő lesz felsorolnom vázlatosan:

- Kiscsoportos állókép készítése „amikor valakinek a szabadságjoga sérül” címmel. A másik csoport állóképében meg kell keresni, hogy ki van a központban, és ki az, akit kiemelve a képből megszűnik a konfliktus.
- A következőket nem mutattuk meg egymásnak, a munka párhuzamosan zajlott a térben: Jelenet az előzményekről, arról, hogy a szereplők miként jutnak el a képig. A jelenet mondatait, a szereplők mozdulatait minél pontosabban megtartva különböző módon kellett újra és újra megismételniük – opera, szappanopera, realista dráma stílusban, úgy, hogy mindenki gyűlöl, majd mindenki szeret mindenkit. Ebben a feladatsorban minden csoport remekül szórakozott, és a legalizált bohóckodással talán még távolabbra kerültünk a meg sem közelített témáktól.

- Végül megmutattuk egymásnak az eredeti jeleneteinket, amelyek témái, helyzetei: boltban dajdajozó cigányok, akik nem tudtak megvásárolni egy székot, mert a gazdag házaspár a pénzét lóbálva megveszi előlük; egy koldus, akinek látványa zavarja a villásreggeliző arisztokratákat és kihívják rá a rendőrséget; gyerek-felnőtt konfliktus az internet/laptop használat kapcsán; egy nő, aki mindig késik, pedig a táncsoportja türelmetlenül várja.
- A jelenetek után kaptuk meg a vitavezetés egyes pontjait, és kellett egyik társunkat felkészítenünk arra, hogy levezesse a vitát a csoport jelenete kapcsán. Például:
  1. problémát érintő, egyszerű, eldöntendő kérdés: kinek van gyereke?
  2. provokatív kérdés: a gyerekek korlátlan internethasználata egy létező probléma?
  3. személyes kérdés: hogy megy ez nálatok?
  4. általános kérdés: hány éves kortól szabad internetezni? Hogy lehet szabályozni?

Nálam a koldus- és cigánytéma verte ki a biztosítékot. A koldusjelenet után az egyik idősebb résztvevő, egy szemmel láthatóan jó módú úrinő reakciója ez volt: Milyen csodálatos, hogy a koldust játszó lány el tudta érni, hogy amíg a jelenet tart, vele szimpatizáljunk és ne a gazdagokkal! Majd ezek után a vitában mindenki azt fejtegette, hogy miként bosszankodott saját életében a koldusok és a hajléktalanok miatt, akik „köztudott” bűnözők is egyben, és csak addig tartott bárminemű szimpátia, amíg a szép, fiatal egyetemista lány játszott. A cigányok is hasonlóképp, üres és sztereotip formában kerültek kitérő tárgyalásra. Ebben a beszélgetésben én már nem vettem részt. Egyetlen egy idősebb horvát férfi volt, aki indulatát egy látszólag durva és sértő mondattal fejezte ki: ez egy nagy baromság! Hiába kerültek olyan témák a középpontba, amelyek aktuálisak, és valós vitaalapok, akármilyen hétköznapi társaságban is, semmiféle mélyebb értelmezésre, nézőpontok ütköztetésére nem került sor – és a reakciók ismeretében nagyon tartok tőle, hogy ez csak bennem és a horvát úrban okozott érzelmi feszültséget, elégedetlenséget.

Vidovszky György...

...volt a negyedik előadó, aki a hatalom és kiszolgáltatottság témában egyetlen komplett történetet játszatott végig minden csoporttal. Mivel foglalkozását szeretné levezetni Magyarországon is, tiszteletben tartva kérését, a történetről semmit nem árulok el.

Rövid bemelegítés után (fészekfogó) kezdődött a feszített tempójú, egész napot igénylő drámaóra, amelyben többféle formával ismerkedhettek meg a résztvevők. A foglalkozás szerkezete klasszikusnak mondható: felépítettük először magunkat, a fiktív szereplőket, a világunkat, a kapcsolatainkat, majd ez a mindennapi élet bolydult fel. A viszonylag általános szerkezet több szempontból működőképes volt: sokan az első napon – Judithnál – találkoztak először komplex drámaórával, de mert ott csak epizódokat kaptunk belőle, ez az egész napos, megszakítás nélküli eseménysor élményszerűen meg tudta mutatni a résztvevőknek, miként működik egy drámaóra.

Számomra az volt újdonság, hogy közel ötven darab színházi kelléket használtunk a játékban, és ezek segítettek a helyzethez kapcsolódó erős érzelmi kötődés kialakulását. A játék kulcsa ugyanis ez volt: rögtön az elején nagyon fontossá tette minden játzó számára az általa kitalált szereplőt, így az egész folyamatot és történetet – ami valójában az emberi kapcsolatokról, illetve azok hiányáról szólt.

Sajnos – a korábbi napokhoz hasonlóan – itt sem volt mód elméleti összefoglalásra, így sokakban egyáltalán nem tudatosult, hogy miként épült fel a történet, milyen elemeket tartalmazott a foglalkozás (pl. szerep a falon, két-, illetve többszemélyes jelenet, belső monológ, kapcsolati háló és ennek változása, kihallgatott párbeszéd, gyűlés).

A szervezők az utolsó nap délelőttjén arra kérték a résztvevőket, hogy kiscsoportokban gyűjtsék össze tapasztalataikat, véleményeiket, amiket aztán meg is osztottunk egymással. Az élményekért, a szervezésért mondott köszönet mellett szinte az összes csoport kitért arra, hogy az ilyen jellegű intenzív képzésen szükséges az egyes napokon tapasztaltak, tanultaknak elméleti összefoglalása, a felmerülő kérdések tisztázása minden előadóval, mert ez szolgálja a rendezvény hosszú távú eredményességét.

Így azoknak a résztvevőknek, akik nem gyakorló pedagógusok vagy csoportvezetők, marad az élmény....